

UNIVERZA V MARIBORU
FILOZOFSKA FAKULTETA

Oddelek za zgodovino

Diplomsko delo

URBAR GOSPOSTVA DORNAVA IZ OKROG
LETA 1666

Avtorica: Renata Čeh

Mentor: doc. dr. Andrej Hozjan

Maribor, oktober 2010

ZAHVALA

Za strokovno pomoč, usmerjanje in svetovanje se iskreno zahvaljujem mentorju doc. dr. Andreju Hozjanu. Prav tako se zahvaljujem vsem, ki so na kakršenkoli način sodelovali pri nastanku diplomskega dela in mi pomagali. Na koncu gre zahvala vsem, ki so me podpirali v času študija in pri pisanju diplomskega dela.

Univerza v Mariboru

Filozofska fakulteta

IZJAVA

Podpisana Renata Čeh, rojena 2. februarja 1985, študentka Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, smer enopredmetna nepedagoška zgodovina, izjavljam, da je diplomsko delo z naslovom *Urbar gospostva Dornava iz okrog leta 1666* pri mentorju doc. dr. Andreju Hozjanu, avtorsko delo.

V diplomskem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

(podpis študentke)

Dornava, 26. oktober 2010

POVZETEK

Diplomsko delo z naslovom Urbar gospodstva Dornava iz okrog leta 1666 predstavlja urbar, ki vsebuje popis urbarialnih posesti hkrati z imeni in priimki kmečkih gospodarjev – podložnikov, sogornikov in njihovih obvez v določenih vaseh in vinskih vrhovih. Urbarialna posest zemljiškega gospodstva Dornava je obsegala 20 vasi in vinogradniških vrhov s skupno 219 podložniki oz. sogorniki. Prvo osnovno kmečko gospodarsko enoto je predstavljala kmetija – huba. Gospodstvo je štelo v petih ravninskih vaseh skupno 65 podložnikov, ki so imeli skupno 80 davčnih oz. obdelovalnih enot (v največji meri so bile to hube). Za uživanje le teh so oddajali naturalne dajatve (kokoši, jajca, kopune, v enem primeru koštruna, predivo, pšenico, oves) in denarne dajatve, predpisane od hube. Drugo gospodarsko enoto in hkrati največji del dornavskega gospodstva je predstavljala vinogradniška posest, ki je štela 15 vinorodnih vrhov s 154 sogorniki, ki so imeli skupno 176 vinogradov. Vinograde je gospodstvo dalo v zakup po gorskem pravu. Za hasnovanje so bili sogorniki dolžni vsakoletno dajati gornino (mošt in gorninske denariče), ponekod pa je gospodstvo pobiralo tudi vinsko desetino. Gospodstvo je imelo v svoji lasti dvorne gozdove, dvorni travnik in dvorni vinograd. Hkrati pa je imelo pravico do ribolova v reki Pesnici.

Ključne besede: urbar 1666, zemljiško gospodstvo, gospodstvo Dornava, vas, podložnik, huba, gorninska posest, dajatve, mere

ZUSAMMENFASSUNG

Die Diplomarbeit mit dem Titel Das Urbarium der Herrschaft Dornava aus ungefähr dem Jahr 1666 stellt das Urbarium dar, das die Erhebung der urbarialen Besitze zusammen mit Namen und Vornamen der Landwirte – Untertanen, Bergholden und deren Verpflichtungen in bestimmten Dörfern und Weinbergen beinhaltet. Der hier erhebene urbariale Besitz der Grundherrschaft Dornava umfasste 20 Dörfer und Weinberge mit 219 Untertanen bzw. Bergholden. Die erste grundlegende wirtschaftliche Einheit stellte das Bauernhof – die Hube dar. Die Grundherrschaft zählte in fünf tiefliegenden Dörfern zusammen 65 Untertanen, die zusammen 80 Steuer- bzw. Bearbeitungseinheiten hatten (meist waren das Hufen). Für die Nutzung der Einheiten gaben sie Naturalleistungen (Hühner, Eier, Kapauner, in einem Fall einen Hammel, Reisten Haar, Weizen, Hafer) und Geldleistungen, von der Hufe vorgeschrieben. Die zweite wirtschaftliche Einheit und gleichzeitig das größte Teil der Herrschaft Dornava war das Weingut, zu dem 15 Weinberge mit 154 Bergholden zählten. Die Bergholden hatten insgesamt 176 Weingärten. Die Herrschaft gab die Weingärten in Pacht nach dem Bergrecht. Für die Erleichterung der Weingärten waren die Bergholden verpflichtet, jährlich die Bergrecht zu geben (Most und Weinbergpfening). In einigen Fällen nahm die Herrschaft als Bezahlung ein Zehntel des Weines, Getreides oder ein Zehntel des Getreides in Hirse. Die Herrschaft hatte in ihrem Besitz Hofwälder, die Hofwiese und den Hofweingarten. Gleichzeitig hatte die Herrschaft das Recht auf Fischerei in dem Fluß Pesnica.

Schlüsselwörter: Das Urbarium im Jahr 1666, Grundherrschaft, Herrschaft Dornava, Dorf, Untertan, Hube, Bergbesitz, Abgaben und Leistungen, Maße

VSEBINA

UVOD	1
1 DORNAVA – HISTORIAT GOSPOSTVA IN LASTNIKOV	2
1.1 Zgodovinski oris dvorca Dornava in posesti od 12. stoletja naprej	2
1.2 Grofje Sauer	5
1.3 Grofje Attems	7
1.4 Lastniki in usoda dvorca v 19.–20. stoletju	8
1.5 Zemljiška gospostva v okolici Dornave	10
2 ZEMLJIŠKO GOSPOSTVO	11
2.1 Pojem zemljiško gospostvo	11
3 URBAR GOSPOSTVA DORNAVA IZ OKROG LETA 1666	22
3.1 Zunanji opis urbarja	22
3.2 Osnovna načela obdelave urbarja	23
4 TRANSLITERACIJA IN ANALIZA URBARJA	27
4.1 Transliteracija vira	27
4.2 Analiza posestne strukture in dohodkov gospostva	59
4.2.1 Topografija vasi.....	59
4.2.2 Hubna posest in obveze.....	62
4.2.3 Gorninska posest in obveze.....	68
4.2.4 Dominikalije.....	82
4.2.5 Mere.....	83
4.2.6 Priimki nekoč in danes.....	84
5 SKLEPNE UGOTOVITVE	85
VIRI IN LITERATURA	87
KAZALO TABEL	91
PRILOGE	92

UVOD

Urbarji spadajo med temeljne zgodovinske vire in predstavljajo zgodovinarju nepogrešljiv vir za preučevanje posestne, gospodarske in socialne strukture prebivalstva. V Zgodovinskem arhivu na Ptuju je ohranjen edini urbar gospostva Dornava iz časa okrog 1666. Diplomsko delo temelji na obdelavi tega urbarja, ki vsebuje popis urbarialnih posesti hkrati z imeni in priimki kmečkih gospodarjev – podložnikov, sogornikov in njihovih obvez v 20 vaseh in vinskogorskih zaselkih.

Za prepis in analizo urbarja se je avtorica odločila zato, ker prihaja iz Dornave, in zato, ker ta urbar še ni obdelan.

Diplomsko delo je razdeljeno na pet poglavij. Prvo poglavje obravnava zgodovinski oris dvorca Dornava kot središče zemljiške posesti vse od 12. stoletja naprej do 20. stoletja in na kratko povzame zemljiška gospostva v okolici Dornave.

Drugo poglavje pojasnjuje pojem zemljiško gospostvo nasploh. V nadaljevanju je govora o tem kdo je zemljiški gospod, kakšna je sestava in obseg zemljiškega gospostva, o gospodarskih enotah – hubi in vinogradniški posesti, o podložniških obveznostih do zemljiškega gospoda (tlaki in pravnih dajatvah) in o glavnem viru za preučevanje teh obveznosti – urbarju.

Tretje in četrto poglavje predstavljata temeljni deli diplomske naloge. Zunanjemu opisu urbarja in osnovnim načelom obdelave urbarja sledi transliteracija vira. Pri analizi so tekstovno in grafično obdelani podatki iz urbarja za hubno, gorskopravno in dominikalno posest.

V petem poglavju sledijo sklepne ugotovitve, kjer so na kratko predstavljeni rezultati dela in ugotovitve. Temu sledijo viri in literatura, dodan seznam tabel in nekaj strani iz originalnega vira.

1 DORNAVA – HISTORIAT GOSPOSTVA IN LASTNIKOV

1.1 Zgodovinski oris dvorca Dornava in posesti od 12. stoletja naprej

V Dornavi je bil že v srednjem veku sedež manjše gosposčine. 14. junija 1178 je svetorimski cesar Friderik I. Rdečebreadec potrdil salzburški cerkvi razna posestva, med drugim tudi cerkev sv. Ruperta pri Dornavi – *ad Turnowa*.¹ Nekateri raziskovalci so mnenja, da naj bi to pomenilo Dornavo, drugi, med njimi tudi Curk, pa so mnenja, da se omemba cerkve sv. Ruperta *ad Turnowa* ne nanaša na Dornavo, kajti tukajšnja cerkev je posvečena sv. Doroteji², ki je bila prvotno podružnica župnije sv. Ožbalta na Ptuju, kasneje pa župnije sv. Petra in Pavla na Ptuju. 14. junij 1178 velja – sicer ne povsem trdno – za prvo pisno omembo kraja Dornava, saj je takrat vas z okoliškimi vinogradi, travniki in gozdovi dokončno prišla v roke salzburškega nadškofa.³

Dornava, severovzhodno od Ptuja ob reki Pesnici ležeča vas je ležala v osredju salzburškega dominikalnega ozemlja, vendar so jo nadškofje in deloma tudi gospodje Ptujski⁴ dajali v najem raznim vitezom, ki so se po njej poimenovali

---

¹ Pavle Blaznik, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, 1. knjiga A–M, Maribor 1986, str. 53 (dalje: Blaznik, Slovenska Štajerska 1).

² Leta 1492 se v urbarju gosposčine Ptuj omenja *sand Dorothe von Tornaw*. Cerkev je zagotovo starejša, saj se omenja v zvezi s sv. Ožbaltom, ki naj bi tukaj opravljal misijonsko delo. Cerkev je bila zgrajena z darovi grajskih lastnikov in vaščanov in 26. oktobra 1519 jo je posvetil lavantinski škof L. Pewel. V letu 1597 je omenjena v urbarju gornjeptujske gosposčine, ki je bila takrat lastnik vasi in tukajšnjega gradu, stala pa je na zemljišču Herbersteinov. Leta 1722 je bila zgrajena cerkev v sedanji velikosti, dobila je novo opremo in cerkveni stolp. Leta 1740 je orglarski mojster Janez Janeček iz Celja napravil za cerkev manjše orgle. Cerkev je bila prvotno podružnica župnije sv. Ožbalta na Ptuju. Ko je bila leta 1789 minoritska cerkev sv. Petra in Pavla povzdignjena v samostojno župnijo, ji je bila dodeljena tudi Dornava, ki je od leta 1790 podružnica župnije sv. Petra in Pavla. Z obnovo v letu 1828 je cerkev dobila novo notranjo opremo. Dornava je postala samostojna župnija leta 1965. SI ZAP 371, Župnija Sv. Doroteje Dornava 1687–1918, str. 5.

³ Franc Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev, 4. knjiga, št. 610, Ljubljana 1915, str. 309-310.

⁴ Med plemiškimi rodbinami visokega in poznega srednjega veka z ozemlja današnje Slovenije zasedajo izredno pomembno vlogo gospodje Ptujski, v slovenski zgodovini premalo poznani sodobniki grofov Celjskih in grofov Goriških. Čeprav so bili prvotno samo ministeriali salzburških nadškofov in uradno vedno samo kastelani gradu Ptuj, so se že od svojega začetka uveljavili kot ena najodličnejših rodbin celotne Štajerske in občasno tudi na širšem območju Srednje Evrope. V več kot tristoletni zgodovini rodbine (1106/1132-1438) je vrsta njenih članov odigrala pomembne zgodovinske vloge v političnem, gospodarskem in kulturnem življenju jugovzhodnega obrobja Svetorimskega cesarstva. Vojaški uspehi, posedovanje številnih in obsežnih gosposčin ter načrtne poroke so jim omogočili sodelovanje v visoki politiki, vpliv na gospodarski razvoj, gradbeno dejavnost in naročanje dragocenih knjig. Gospodje Ptujski so bili v prvi polovici 15. stol., torej tik pred koncem moške linije rodu s Friderikom IX. (umrl 6. januarja 1438), po moči, vplivu in

Dornavski. Tako leta 1315 neki Otokar, leta 1320 Gotfrid in Ulrik, okoli 1370 Herman Pesniški, oče Ulrika Pesniškega iz Gajevcev⁵, kjer je nekoč stal dvor.⁶

Okoli leta 1435 je bilo v Dornavi sočasno več posestnikov. Tega leta je Friderik IX. Ptujski dal Andreju Sendlu in njegovim dedičem v najem utrdbo Dornava. Tukaj pa je imel svoj sedež *gesess Dornaw* tudi Friderik Rat⁷. Temu je sledil istoimenski sin, nato leta 1478 Rajnpreht Holleneški, okoli leta 1500 Lenart Herberstein in leta 1526 njegovi sinovi.⁸

Leta 1446 je grad razdejal madžarski gubernator Ivan Hunjadi.⁹

Ob imenjski cenitvi 1542¹⁰ je Dornava, kot največje naselje na Ptujskem polju, pripadala trem gospodarjem: šest podložnih kmetov je bilo last ormoških Székelyjev¹¹, petnajst so jih imeli Breinerjevi dediči in devet Luka Gambs na

---

pomenu na Štajerskem takoj za grofi Celjskimi. Njihova ogromna posest je narasla do smrti Friderika IX. na 29 gradov. Pomembnejši v bližnji ptujski okolici so bili, poleg že omenjenega Ptuja, Borl, Ormož, Vurberk in drugi. Zgradili so dominikanski in minoritski samostan na Ptuju in Marijino cerkev na Ptujski gori. Polona Vidmar, Boris Hajdinjak, Gospodje Ptujski, Srednjeveški vitezi graditelji in meceni, Ptuj 2009, str. 4 in 12.

⁵ Gajevci so bili salzburški fevd in poleg Dornave prvotni sedež gospodov Pesniških. Leta 1320 se omenja Otto Pesniški s 13 kmetijami v kraju *Cajancz*, leta 1368 Herman in leta 1425 Ulrik, ki se s priimkom *Pössnützer von Gayacz* že imenujeta po utrjenem dvoru v Gajevcih. Leta 1472 je bil Ulrik Pesniški kot deželni sovražnik pregnan, izgubil je Gajevce, ki so se jih v teku madžarske vojne (1479 – 1490) polastili Székelyji, gospodarji Ormoža in Borla. V prvi polovici 17. stol. so Székelyji Gajevce izgubili. Velikonedeljski križniki so kupili Gajevce od Gabrijela Maschwandra leta 1656, opustili dvor ter pustili le pristavo z žitnico in vinsko kletjo, ki je bila popisana še leta 1702 in 1723, danes pa o njej ni več sledu. Hans Pirchegger, *Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülten, Städte und Märkte*, München 1962, str. 75 (dalje: Pirchegger, *Die Untersteiermark*); Jože Curk, *Fevdalna arhitektura na ozemlju ptujске občine*, v: *Ptujski zbornik IV*, Ptuj 1975, str. 184 (dalje: Curk, *Fevdalna arhitektura*).

⁶ Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 73; Curk, *Fevdalna arhitektura*, str. 183.

⁷ O Frideriku Ratu je doslej le malo znanega. Poročen je bil z Beatriko Zinzendorf in z njo imel vsaj enega sina, in sicer Friderika. Preden je postal oskrbnik na Borlu, je s tovrstno službo imel že kar nekaj izkušenj. Že leta 1426 je bil oskrbnik salzburškega gospostva Pišce. Kako dolgo je ostal v službi nadškofije, ni znano, mu je pa na stara leta nadškof leta 1466 podelil dvor in dve kmetiji pri Ptuju (gotovo gre za Dornavo). Leta 1431 je imel tudi dvor Betnavo. Dejan Zdravec, *Gospostvo Borl od nastanka do leta 1801*, v: *Cirkulane*. Svet Belanov, *Cirkulane* 2005, str. 70 (dalje: Zdravec, *Gospostvo Borl*).

⁸ Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 73; Curk, *Fevdalna arhitektura*, str. 183.

⁹ *Krajevni leksikon Dravske banovine*, Ljubljana 1937, str. 502.

¹⁰ Leta 1542 je bila v želji, dobiti podrobnejši pregled nad dejanskim stanjem, opravljena imenjska cenitev gosposčin v takratni vojvodini Štajerski. Te cenitve so izredno dragoceno gradivo za poznavanje razmer v teh krajih. Kažejo nam podobo poseljenosti, velikosti vasi, socialno in gospodarsko strukturo kmetijske srenje, narodnostno sestavo prebivalstva in upravno razdelitev. Dornava (*Dorndorff*) je bila največja vas na Ptujskem polju. Imela je trideset podložnih kmetij, ki so služile trem omenjenim gospodarjem. Vladimir Bračič, *Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev iz leta 1542*, v: *Ptujski zbornik IV*, Ptuj 1975, str. 247 (dalje: Bračič, *Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev*).

¹¹ Rodbina Székely (Zekel) je v prvi polovici 16. stol. kot lastnica mesta in gosposčine Ormož razširjala svojo posest in postajala vedno vplivnejša med štajerskim plemstvom. Poleg Ormoža in Borla je imela mnogo vasi in kmetij na Ptujskem polju (Videm, Breg pri Ptuju, Tržec ob Dravinji,

Vodrižu. Gre za primer, kako so salzburški nadškofje del svoje nekdanje posesti na Ptujskem polju razdelili raznim plemičem in uradnikom. Dornava je takrat spadala med najbogatejše vasi Ptujskega polja. Ni bila samo največja, temveč tudi gospodarsko močna vas. Po ocenitvi kategorije gospodarstev je bilo 20 velikih, osem srednjih in ena mala kmetija. Vse živine (voli, biki, mladi voli, krave, teleta, svinje, konji) je bilo 396 glav ali povprečno na gospodarstvo kar 13,2 in ravno to jo je postavljalo med najpremožnejše na Ptujskem polju. Njiv so imeli nad štiri krat več kot travnikov.¹²

Od leta 1597 so bili lastniki dvorca grofje Herbersteini¹³. V ta čas, ko je bilo lastništvo dvorca v njihovih rokah, bi lahko postavili gradnjo dvorca, preproste stavbe, ki jo vidimo na upodobitvi v Vischerjevi Topografiji Štajerske. Prvotno naj bi dvorec imel videz lovske hiše in je ostal najbrž nespremenjen vse do leta 1666.¹⁴

Slika 1: Georg Matthäus Vischer, *Topographia ducatus Stiriae*, Gradec 1681, Ljubljana 1971 (ponatis), sl. 10: Dornau

---

svobodno hišo na Ptuju, gradič Svetince pri Destniku, gradič v današnjih Markovcih) in številne podložnike v vaseh tostran Pesnice (Moškanjci, Gorišnica, Dornava, Placarovci, Zabovci, Spuhlja, Nova vas itd.). Velike dohodke je dobivala od gornine od 229 vinogradov v srednjih Halozah. Poleg tega je imela rodbina gradove z zemljiško posestjo v Slavoniji na Sedmograškem. Anton Klasinc, Ormož skozi stoletja v luči arhivskih virov, v: Ormož skozi stoletja, Maribor 1973, str. 69 (dalje: Klasinc, Ormož skozi stoletja); Andrej Hozjan, Vojak na krajini. Prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500-1574), v: Ormož skozi stoletja V, Ormož 2005, str. 226-245.

¹² Bračič, Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev, str. 247-248.

¹³ Herbersteini so bili štajerska plemiška rodbina, izpričana na slovenskem ozemlju od 15. stol. dalje. Njihove glavne postojanke so bile na Štajerskem v Avstriji, pri nas pa v Vipavi, Hrastovcu in Vurberku. Od leta 1873 so bili lastniki ptujskega gradu. Vincenc Rajšp, Herberstein, v: Enciklopedija Slovenije, 4. knjiga Hac-Kare, Ljubljana 1990, str. 15.

¹⁴ Janez Mikuž, Dvorec Dornava iz preteklosti v prihodnost, v: Vrišerjev zbornik, Ljubljana 2003, str. 66 (dalje: Mikuž, Dvorec Dornava).

1.2 Grofje Sauer

Grofica Rozina Elizabeta, rojena Herberstein, je 24. maja 1666, za 22.000 goldinarjev in 100 dukatov posest, t.i. pristavo, skupaj s kmečkim dvorom prodala Juriju Frideriku grofu Sauerju Borlskemu.¹⁵ Proti koncu 17. stol. so Sauerji začeli graditi dvorec Dornava. Grofov zapuščinski inventar, ki so ga zaključili 12. maja 1696, je najstarejši znani pisni vir o opreми dvorca Dornava. Oprema, ki so jo *bey dem Guett Thurnau* popisali po njegovi smrti, je bila skromna. Ocenili so jo na 48 goldinarjev in 25 krajcarjev. Oprema drugih bivališč grofa Jurija Friderika Sauerja, npr. grad Borl, je bila bogatejša. Na skromnost v dvorcu Dornava navaja misel, da se je grof v Dornavi zadrževal le občasno in za kratek čas, kot denimo takrat ko je bilo obdobje lovske sezone. Maloštevilstvi opreme ni mogoče pripisati požaru, ki je izbruhnil v letu 1695. Na zemljiškem gospodstvu je – kljub dejstvu, da je zajel le gospodarska poslopja – povzročil za 4483 goldinarjev škode.¹⁶

Po smrti Jurija Friderika je Dornavo podedoval njegov sin Franc Anton grof Sauer pl. Borlski¹⁷. Kmalu po prevzemu dediščine se je 25. maja 1696 poročil z Marijo Ano, rojeno grofico Gaschin¹⁸ in začel obsežno prezidavo oziroma novo gradnjo dvorca Dornava. Gradbena dela so zaključili pred letom 1708, takrat pa naj bi bil freskiran strop slavnostne dvorane.¹⁹ Franc Anton je imel ob moderno

---

¹⁵ Družina Sauer je, predvsem v 17. stol. in deloma še v 18. stol., imela na Štajerskem več donosnih gosposčin: Borl, Ravno polje, Šentjanž na Dravskem polju (Starše), Dornavo, Velenje, Šoštanj, Limbar ter palači v Gradcu in na Ptuju. Nekateri njeni člani so opravljali dobičkonosne državne službe ter imeli srečno roko ob izbiri bogatih nevest. Grof Jurij Friderik Sauer je skrbel za državne zaloge živeža, kar je bila nedvomno služba, ki je omogočala številne nelegalne zaslužke. Rad je izvajal in tudi finančno podpiral različne gradbene podvige. To je počel predvsem v duhu svojega časa, ki je kar največ naporov in skrbi namenjal osebni in božji slavi. Leta 1664 je dal postaviti Marijin steber pred minoritsko cerkvijo na Ptuju, po zmagi kristjanov nad Turki v bitki pri Monoštru. Igor Weigl, Grad Borl in družina Sauer von und zu Ankenstein, v: ČZN, let. 68, n.v. 33, Maribor 1997, str. 217–228 (dalje: Weigl, Grad Borl).

¹⁶ Igor Weigl, O francoskih grafikah, loparjih in grofičinem strelvodu. Oprema in funkcije dvorca Dornava v 18. stol., v: Vrišerjev zbornik, Ljubljana 2003, str. 184 (dalje: Weigl, O francoskih grafikah).

¹⁷ Franc Anton grof Sauer je nekje v začetku 18. stoletja nasledil očeta Jurija Friderika. Opravljal je vsaj dve pomembni državni službi, bil je član tajnega sveta in komornik. Umril je 12. septembra 1713. Nasledil ga je sin Franc Jožef. Zdravec, Gospodstvo Borl, str. 82.

¹⁸ Grofica Marija Ana Gaschin je prihajala iz Češke in je veliko sredstev prispevala za obnovo leta 1705 pogorelega gradu Borl, kjer so opravili le najnujnejša dela, več pozornosti pa namenili urejanju udobnejšega dvorca Dornava. Weigl, Grad Borl, str. 218.

¹⁹ Weigl, O francoskih grafikah, str. 185.

zasnovanem in opremljenem dvorcu Dornava v začetku 18. stol. še dvoje podeželskih in dvoje mestnih bivališč.²⁰

Ob dvorcu je bil vsaj v začetku 18. stol. urejen vrt oziroma park. K dvorcu je spadala večja majerija (pristava), na kateri so po smrti Franca Antona naštel osem vlečnih volov, dva bika, 48 krav, 20 telet, 124 ovac in 28 jagnjeti, 40 svinj in 17 prašičkov, 160 puranov, 124 kopunov in 72 kokoši, 67 gosi in 93 rac ter devet čebeljih panjev.

Franc Anton grof Sauer se je zaradi velikopotezne gradnje dornavskega dvorca in obnove borlskega gradu (požar 1705) zadolževal, vendar ni znano natančno koliko. Nedvomno se je ob smrti utapljal v dolgovih, saj je njegovo v celoti na 266.909 goldinarjev ter 29 in četrt krajcarja ocenjeno premoženje (zemljiško gospostvo Dornava so leta 1723 v celoti ocenili na 96.288 goldinarjev ter 1 in četrt krajcarja, dvorec pa na 4500 goldinarjev) bremenilo kar za 294.197 goldinarjev in 40 in pol krajcarja dolgovi.²¹

Njegov dedič Franc Jožef grof Sauer (1708–1760) je bil naslednji lastnik dornavskega dvorca, kateremu pa dolgovi niso dopuščali večjih sprememb na dvorcu. Neugodne finančne razmere so ga pripeljale do odločitve, da je zemljiško gospostvo Dornava 30. julija 1737 za 47.000 goldinarjev prodal Kajetanu Tadeju grofu Attems²². Hkrati je bila prodana tudi oprema dvorca.²³ Attems²⁴ so tako naslednji pomembni lastniki dornavskega dvorca.

---

²⁰ Premožnejši plemiči so imeli v lasti več bivališč, ki so jim omogočala različne dejavnosti, hkrati pa tudi ciklično selitev med njimi. Na podeželju so se običajno zadrževali v toplejšem delu leta in v obdobju lovske sezone, v mestih pa predvsem v zimskem času, ki ga je zaznamovalo živahno družabno življenje. Weigl, O francoskih grafikah, str. 195.

²¹ Prav tam, str. 195-196.

²² Kajetan Tadej grof Attems je bil tudi lastnik palače v Gradcu in fidejkomisnih zemljiških gospostev Brestanica in Podčetrtek. Umrli je 12. avgusta leta 1750. Prav tam, str. 196-197.

²³ Prav tam, str. 196.

²⁴ Attems so iz Furlanije izvirajoča plemiška rodbina, ki se je konec 15. stol. pričela uveljavljati na slovenskem ozemlju, najprej v Gorici in pri Sv. Križu pri Vipavi. Posedovali so med drugim gradove oz. dvorce, zraven Dornave, Slovensko Bistrico, Štatenberg, Podčetrtek in Brežice. Pomemben je bil njihov vpliv na gospodarstvo, kulturo, umetnost in na cerkveno življenje in postali so ena najmočnejših štajerskih fevdalnih rodbin. Branko Marušič, Attems, v: Enciklopedija Slovenije, 1. knjiga A-Ca, Ljubljana 1987, str. 129-130.

1.3 Grofje Attems

Pirchegger in Curk pišeta, da je Jurij Friderik Sauer okrog leta 1730 (1734 ali 1736) prodal posestvo grofu Dizmi Attems, ki je v letih 1739–1743 pozidal tedanji dvorec in ustvaril gosposčino, s tem da je Dornavi okrog leta 1740 priključil imenje Markovci²⁵ in vas Zabovce. Tako je imela Dornava leta 1754 v 14 naseljih 230 podložnih hiš in v 32 predelih 92 gornikov.²⁶

Kajetan Tadej grof Attems arhitekturne podobe dvorca ni spreminjal, je pa dvorec gotovo na novo opremil. Po njegovi smrti niso sestavili zapuščinskega inventarja, saj je bil z oporoko določeni dedič, njegov sin Jožef Tadej grof Attems²⁷ takrat že polnoleten. Kmalu po prevzemu dediščine je naročil obsežno prezidavo dornavskega dvorca, ki so jo po načrtih štajerskega deželnega stavbnega mojstra Jožefa Hueberja izvedli v letih 1753–1755.

Po smrti Jožefa Tadeja grofa Attemsa so dvorec in park ocenili na 6000 goldinarjev, zemljiško gospostvo Dornava v celoti pa na 276.797 goldinarjev, 12 krajcarjev in 1 denar. Kako visoki dolgovi so bremenili grofovo alodialno zapuščino, ni mogoče ugotoviti, ker se ni ohranil njihov popis. Gotovo pa niso bili majhni, saj je grof samo arhitektu Jožefu Hueberju za opravljena dela v Dornavi dolgoval 4000 goldinarjev.²⁸

---

²⁵ Markovci so bili sedež velike gosposčine, ki je bila okoli leta 1740 priključena Dornavi. Dvor, vas, imenje in gosposčina se pojavljajo v virih z imeni *Martenhof*, *Märtenhof*, *Mörten in St. Marxen*. Dvor je bil pred letom 1438 skoraj gotovo ptujski fevd, nato deželnoknežji. Leta 1450 se pojavita njegova prva znana posestnika Hans in Volbenk Tastler, sinova Hansa Tastlerja, lastnika okoli leta 1445 požganega dvora na Šturmovcu. Tastlerjem je leta 1459 sledil graški upravnik Jurij Hitzer, temu pa med leti 1461 in 1605 družina Breuner. Nadaljnji lastniki so bili: baroni, nato grofje Draškovići s Trakoščana (1605–1666), Schaffmanni in končno od leta 1739/1740 Attemsi, ki so imenje povečali in ga priključili Dornavi. Po deželnoknežjem fevdnem urbarju iz leta 1772 je gospostvo Dornava obsegalo 260 podložniških hiš v 31 vaseh in mnogo gornine. Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 74; Curk, *Fevdalna arhitektura*, str. 183–184.

²⁶ Pirchegger, *Die Untersteiermark*, str. 74; Curk, *Fevdalna arhitektura*, str. 183.

²⁷ Jožef Tadej grof Attems (8. november 1727–25. november 1772) je podedoval alodialno zemljiško gospostvo Dornava ter fidejkomisni gospostvi Podčetrtek in Brestanica, dediščina pa naj bi mu po oceni nekaterih dobro obveščenih sodobnikov na leto prinašala okoli 24.000 goldinarjev dohodkov. Premožni Attems je leta 1753 kupil palačo v tedanji graški Hoffgassen, svojo posest pa je povečal z nakupom zemljiškega gospostva Laubegg leta 1760. Grof se je ponašal z naslovom resničnega tajnega svetnika in komornika Njegovega cesarsko-kraljevega apostolskega veličanstva in svetnika notranjeavstrijske vlade. 14. maja 1754 se je v Gradcu poročil z Marijo Ano, rojeno grofico Wurmbrand, vendar je njun zakon ostal brez otrok. Weigl, *O francoskih grafikah*, str. 197–199.

²⁸ Prav tam, str. 199 in 210.

Slika 2: Perspektivna risba dvorca Dornava (334 x 468 mm, lavrirana risba), ki jo lahko pripišemo arhitektu Jožefu Hueberju in jo je pred leti Pokrajinskemu muzeju Ptuj ponudil v odkup prof. Friedrich Kryza - Gersch iz Gradca.

Po smrti Jožefa Tadeja grofa Attems je zemljiško gospostvo Dornava dedovala njegova soproga Marija Ana. Vdova je verjetno zaradi poravnave podedovanih dolgov že leta 1779 prodala zemljiško gospostvo Laubegg in štiri leta kasneje še graško palačo. Na dornavski dvorec je bila še posebej navezana, kar je razvidno iz njene oporoke. Lastnica dvorca pa je ostala vse do svoje smrti leta 1801. Večji del dvorca je odstopila svojemu dediču Ferdinandu grofu Attems in se preselila v preurejeno prvo nadstropje vzhodnega dvoriščnega krila.²⁹

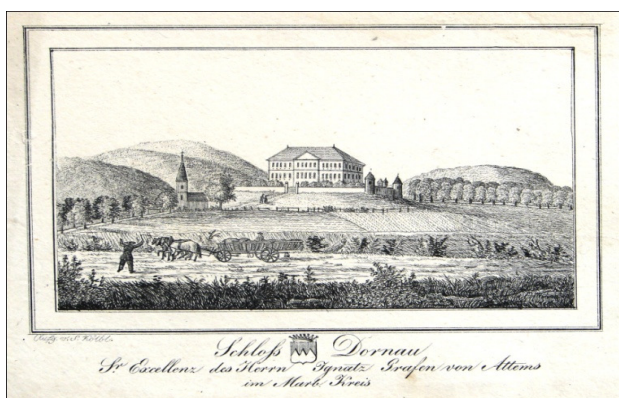
1.4 Lastniki in usoda dvorca v 19.–20. stoletju

Po smrti Marije Ane grofice Attems leta 1801 so zemljiško gospostvo Dornava s premičninami vred ocenili na 214.756 goldinarjev, 39 krajcarjev in $\frac{1}{4}$ denarja. Ob tem so popisali tudi vdovine dolgove, ki so znašali 296.812, 14 krajcarjev in $\frac{1}{4}$ denarja. Grofica se je dobro zavedala svojih velikanskih dolgov. Hkrati pa je vedela, da bodo za njihovo poravnavo prodali večji del njene zapuščine. Zato je za ohranitev vsaj dela dornavske opreme iz 18. stol. izjemnega pomena želja, ki jo je že leta 1788 zapisala v svojem testamentu. Dediča Ferdinanda grofa Attems je zavezala, naj ukrene vse, da bo Dornava še naprej ostala družinska last. Obenem je grofica za odplačilo dolgov dovolila prodajo večjega dela svojega nakita in le tiste opreme, ki jo je takrat imela v Gradcu.³⁰

²⁹ Weigl, O francoskih grafikah, str. 210-211.

³⁰ Prav tam, str. 215-216.

Leta 1820 je postal lastnik Dornave Ignac grof Attems, sin Ferdinanda grofa Attemsa, za njim pa je dedovala hči Marija (1816–1880), ki je bila znana tudi kot slikarka. Marija grofica Attems se je leta 1839 poročila z grofom Antonom Aleksandrom Auersperg (1806-1876), pesnikom, bolj znanim pod imenom Anastasius Grün – Anastazij Zelenec. Pripadnika dveh najuglednejših plemiških družin na Slovenskem sta po poroki v dvorcu preživela po nekaj mesecev na leto, vse do poznih 70. let 19. stol.³¹

Slika 3: Joseph Franz Kaiser, Litografirane podobe slovenještajerskih mest, trgov in dvorcev 1824-1833, Maribor 1999.

Po letu 1880 sta dvorec Dornava s pripadajočimi posestmi kupila odvetnik in gradbeni podjetnik Oskar pl. Pongratz in njegova soproga Marija. Vsak je posedoval polovico posesti. Oskar je plemeniti naslov (Oskar plemeniti Pongratz) dobil leta 1890, umrl pa je 1892. Za njim je polovico posesti dedoval sin Guido, po materini smrti leta 1900 pa še materino polovico. Grofje Pongratz so dvorcu dodali angleški park in ostali lastniki do konca vojne.³²

Do konca druge svetovne vojne se je grad ohranil bolj ali manj neokrnjen. Aprila 1945 je bilo v dvorcu poveljstvo 2. tankovske armade, naslednje leto pa je bil dvorec s parkom vred nacionaliziran. Po drugi vojni je sledil neverjetno hiter propad, ki so mu botrovale neprimerne odločitve o namembnosti dvorca. Julija 1946 se je v dvorcu nastanila mladinska delovna brigada, ki je regulirala Pesnico. Že poleti naslednje leto so večino opreme iz dvorca prepeljali v ptujski grad, od tam pa pretežno pohištvo v Ljubljano. Takrat so se v dvorec vselili gojenci Doma

³¹ Maja Lozar Štamcar, Bidermajerska knjižna omara iz dornavskega dvorca, v: Vrišerjev zbornik, Ljubljana 2003, str. 382.

³² Alenka Kolšek, Baročni vrt v Dornavi, zgodovinski razvoj, analiza vrtno kompozicije in poti prenove, v: Vrišerjev zbornik, Ljubljana 2003, str. 103.

za onemogle MLO Ljubljana in tam ostali do jeseni 1953. Po tem pa je začel delovati Dom duševno defektnih otrok, kasneje preimenovan v Zavod dr. Marjana Borštnarja. Tako za eno kot za drugo namembnost so morali prilagajati prostore, jih pregrajevati in spreminjati. Septembra 2002 so se gojenci Zavoda dr. Marjana Borštnarja dokončno izselili iz dvorca.³³ Lastnik dvorca je Ministrstvo za kulturo in danes išče dvorec novo namembnost.

1.5 Zemljiška gospostva v okolici Dornave

V bližnji in daljnější okolici dornavske gosposčine so v različnih obdobjih imeli posesti naslednji fevdalni gospodje oziroma gospostva: ormoški Székelyji, dediči F. Breinerja, Luka Gambs na Vodrižu, gosposčine Ormož, Hrastovec, Negova, Turnišče, Vurberk, Borl in Gornji Ptuj, nemški viteški red iz Velike Nedelje, Gašper iz Radmannsdorfa, samostana dominikancev in minoritov na Ptuj, Bistriški grad, Branek, Markovci, Moškanjci, mestna župnija na Ptuj ter meščanski špital na Ptuj. Gosposčine posebej niso opisane. Podatkov o tem kateri kmetje v Dornavi so pripadali drugim fevdalnim gospodom in gospostvom avtorica ni obdelala.

---

³³ Marjeta Ciglencečki, »Spet: V obrambo Dornave«, v: Vrišerjev zbornik, Ljubljana 2003, str. 163-168.

2 ZEMLJIŠKO GOSPOSTVO

2.1 Pojem zemljiško gospostvo

V svoji najbolj značilni obliki je bilo zemljiško gospostvo gospodarsko-organizacijska in pravna enota fevdalnega sistema, ki se je opirala na gospodovo pravico do zemlje in zaradi obdelave te zemlje je povezovala več ljudi, pri čemer je bil precejšen del zemlje dan v samostojno obdelavo neposrednim proizvajalcem (največ kmetom). Ti so ustvarjali zemljiške donose. Gospodovo zemljo so obdelovali večinoma samostojno, vendar so bili v pravno bolj ali manj odvisnem položaju (podložništvu), niso pa bili popolnoma brezpravni.³⁴

Grad kot sedež zemljiškega gospostva

Dornavsko zemljiško gospostvo je imelo sedež v dornavskem dvorcu.

Gradovi so bili kot središče zemljiških gosposčin osnovne enote takratne državne in družbene ureditve. Bili so pomembna organizacijska stopnja v razvoju fevdalne družbe, ki je podrejala podložnike osebno, politično in ekonomsko fevdalcu. Gradovi so bili tako ne samo upravna, ampak tudi gospodarska središča svojih okolij, dokler jih niso s tega položaja izpodrinila mesta s svojim denarnim gospodarstvom. Grad je tako vedno deloval ne le kot trdnjava in stanovanje, temveč tudi kot že rečeno središče zemljiških posesti.³⁵ Ločil je vladajoče od vladanih in je bil instrument uresničevanja gospostva. Zato sta grad in zemljiško gospostvo največkrat bila sinonima.

Pred uveljavitvijo gradu v visokem srednjem veku je kot plemiško bivališče prevladoval v vasi stoječi dvor (curtis), ki spada med najstarejše in

---

³⁴ Ilustrirana zgodovina Slovencev, Ljubljana 1999, str. 82 (dalje: Ilustrirana zgodovina Slovencev).

³⁵ Jože Curk, O fevdalni kulturi na ormoškem območju, Ormož skozi stoletja, Maribor 1973, str. 142-144.

osrednje sestavine nastajajočih zemljiških gospostev.³⁶ To velja prav tako za Dornavo.

Zemljiški gospod

Zemljiški gospod (fevdalec) je bil fizična (svetni zemljiški gospod: visoko plemstvo, nižje plemstvo, tudi ljudje meščanskega in celo kmečkega izvora) ali pravna (cerkveni zemljiški gospod: škofija, samostan) oseba, v fevdalnem razmerju upravičena do zemljiške rente (v obliki kmečkih bremen, tj. dajatev in tlake).³⁷

V primeru dornavskega gospodstva je bil torej zemljiški gospod fizična oseba (nižje in visoko plemstvo – gospodje, grofi).

Sestav in obseg zemljiškega gospodstva

Temeljna stvarna sestavina zemljiškega gospodstva je bila zemlja, ki jo je imel zemljiški gospod v lasti ali pa je imel kakšno drugo pravico do razpolaganja z njo in njene izrabe. Iz pravice do zemlje je izviral temeljno razmerje med gospodovanjem in odvisnim položajem z ekonomskimi, socialnimi in pravnimi posledicami.³⁸

Zemljiško gospodstvo je obsegalo sedež gosposčine (grad, graščina), gospodarska središča (dvori, pristave, marofi)³⁹, pridvorno zemljo⁴⁰ (torej zemljo, ki jo je obdelovalo gospodstvo neposredno z odvisno ali najeto delovno silo), neobdelan svet (gozdovi, pašniki, vodovje), gospodstvu podložne kmetije (rustikalna oz. kmečka posest) ali drugače bolj ali manj odvisne obrate (npr.

---

³⁶ Peter Štih, Vasko Simoniti, Slovenska zgodovina do razsvetljenstva, Ljubljana, Celovec 1995, str. 132-133 (dalje: Štih, Simoniti, Slovenska zgodovina).

³⁷ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 82.

³⁸ Peter Štih, Zemljiško gospodstvo, v: Enciklopedija Slovenije, 15. zvezek Wi-Ž, Ljubljana 2001, str. 160 (dalje: Štih, Zemljiško gospodstvo)

³⁹ Gospodarska enota lastnega obrata (zgradbe in zemlja) se imenuje v srednjem veku dvor, curtis, villa, v nem. Hof, Meierhof, slov. marof, pozneje v slov. tudi pristava. Sergij Vilfan, Zemljiška gospodstva, v: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, II. zvezek, Ljubljana 1980, str. 84 (dalje: Vilfan, Zemljiška gospodstva).

⁴⁰ Zemlja, ki se obdeluje v režiji dvora, je pridvorna zemlja. V 18. stol. se je za pridvorno zemljo uvedel izraz dominikalna (gospodova) zemlja. Prav tam, str. 84.

gorske vinograde), tudi mesta in trgi, rudniki in vodovje, ceste in mitnice ob njih in podobni neagrarni sestavni deli so šteli ponekod in včasih med zemljiško lastnino.

Lastni obrat pomeni, da se gospodarjenje opravlja pod neposrednim vodstvom gospoda ali njegovih organov, na eni strani z uporabo na dvoru nastanjene delovne sile, ki se tam preživlja (pridvorni obrat z nesvobodnjaki), po drugi strani pa z uporabo delovne sile kmetov, ki sicer žive in se vzdržujejo na kmetiji, a so dolžni obdelovati s tlako tudi pridvorno zemljo gospoda (pridvorni obrat s tlako).

Nasprotje temu je način eksploatacije zemlje po kmečkih obratih. Pri gospodarjenju so kmetje v glavnem samostojni, imajo pa do gospoda gmotne in druge obveznosti. Ta organizacijska oblika sloni na kmetijah, zlasti hubah.⁴¹

Huba (prva gospodarska enota)

Huba je bila tipično fevdalni agrarni obrat, tipično razmerje na njej pa podložništvo.⁴² Predstavljala je osnovno kmečko gospodarsko enoto.⁴³ Imenovali so jo tudi *hoba*, *grunt*, *zemlja*, *mansus*. Po velikosti in donosnosti je bila opredeljena kot vrsta kmetije, ki je veljala za primerno veliko glede na delovne zmožnosti in življenjske potrebe povprečne (male) družine in glede na zahteve gospostva po renti. V splošnem je prvotna realna huba obsegala okrog 6-7 ha obdelovalne zemlje, kar je do 20. stol. ostala primerna velikost grunta. V 16. stol. je huba merila med 12 in 15 ha.⁴⁴ Prihajalo pa je tudi do delitev hub in tako so nastale polovične hube, redkejšje so bile tretjinske in četrtinske hube.⁴⁵ V dornavskem urbarju so navedene cele hube in polhube, takšne so torej sestavljale gospostvo.

Zemljo oz. kmetijo je lahko dobil podložnik v dedno posest – kupno pravo ali v začasno posest – zakupno pravo. V obeh primerih je imel zemljiški gospod

---

⁴¹ Vilfan, Zemljiška gospostva str. 80-84.

⁴² Sergij Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, Ljubljana 1996, str. 289 (dalje: Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev).

⁴³ Prav tam, str. 75.

⁴⁴ Anton Klasinc, Haloze v boju za staro pravdo, v: Ptujski zbornik IV, Maribor 1975, str. 41.

⁴⁵ Ilustrirana zgodovina Slovencev, str. 86.

izredne dohodke, ki so bili večji pri začasni posesti. Kadar je podložnik dobil kmetijo le v začasen zakup, je gospod tako kmetijo po smrti gospodarja lahko vzel njegovi družini ali pa zahteval zelo visoko primščino (posmrtnina – vzeli najboljšega vola na kmetiji), ki je znašala do 15 odstotkov vrednosti kmetije. Za kmeta je bila ugodnejša dedna pravica, pri kateri je bila primščina dosti manjša. Večina kmetij na Slovenskem je bila dana vse do 18. stol. v začasen zakup, čeprav so zemljiški gospodje v 15. stol. silili podložnike, da bi si kupili kupno pravo, s čimer bi napolnili prazne blagajne fevdalcev in deželnega kneza. Določena kupnina pa je bila previsoka, tako da so se ji kmetje močno upirali.⁴⁶

Podložnik na kmetiji (hubi) je bil »privezan na grudo«, ter se brez privoljenja zemljiškega gospoda ni smel odseliti. Od 16. stol. naprej je bila odselitev s kmetije omogočena predvsem tistim podložnikom, ki so imeli kmetije v zakupu po kupnem pravu. Tudi za ženitev je podložnik potreboval dovoljenje zemljiškega gospoda, ki si ga je pridobil s plačilom določene vsote denarja.⁴⁷

Vinogradniška posest (druga gospodarska enota)

Na eni strani je bila kmečka posest v ravnini, na drugi pa vinogradniška posest v vinskih vrhovih.

Gospoččina Dornava je imela v svojem sestavu ravninske in vinogradniške površine.

Zemljiški gospod je navadno določil večje zemljišče za izkrčenje in za nasad vinograda. Zaokrožen kompleks izkrčenih in na pasove razdeljenih vinogradov se je imenoval »gora«. Uporabniki vinogradov so bili kmetje podložniki, ki so imeli nekje v vasi svojo podložniško kmetijo in so na njej živeli, pa tudi svobodni ljudje: meščani iz raznih mest, plemstvo svetnega in cerkvenega stanu in zlasti samostani. Za obdelovanje je skrbel vsak sam, kakor je vedel in znal. Kmetje so navadno obdelovali vinograde sami, meščanstvo in plemstvo pa si je pridobilo iz množic nezaposlenega kmečkega prebivalstva ljudi, ki so se naselili

---

⁴⁶ Branko Božič, Zgodovina slovenskega naroda, Ljubljana 1969, str. 28 (dalje: Božič, Zgodovina slovenskega naroda).

⁴⁷ Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, str. 287.

na »gori« v njihovih vinogradih in opravljali vinogradniška strokovna dela. Tako se je začel polagoma razvijati poseben sloj viničarjev.⁴⁸

Iz vinogradniške posesti ni nastajalo nobeno podložniško razmerje. Zato so bili na »gori« kot uporabniki vinogradov v istem pravnem položaju kmetje podložniki, meščani in predstavniki plemstva. Vsi so imeli skupno ime »nagornjaki« ali »sogorniki« (*Bergholden*). Njihov gospod, pravi lastnik vinogradniškega zemljišča (*Bergherr*), je prejemal od svojih sogornikov vsako leto vnaprej določeno količino mošta ali vina in ta dajatev se je imenovala gorščina ali gornina. Obveznosti so deloma poravnali tudi z denarjem.⁴⁹

Raztresena zemljiška posest

Vsako zemljiško gospostvo je praviloma obsegalo obdelovalno zemljo. Če je bila ta zemlja razvrščena razmeroma gosto, gre za sklenjeno (kompaktno) zemljiško gospostvo. Sklenjeno gospostvo je imelo dvor in kmetije le v nekaterih sosednjih si vaseh, zemlja tam pa je vsa spadala pod to gospostvo.⁵⁰

O raztreseni posesti govorimo takrat, kadar so kmetije ene gospoščine ležale vsaksebi v razmeroma oddaljenih krajih, pomešane med kmetijami drugih gospoščin.⁵¹ Govora je tako tudi o raztresenem podložniškem sistemu, ki je ena izmed glavnih značilnosti fevdalnega agrarnega sistema v največjem delu slovenskih pokrajin. Ta sistem je daleč prevladoval od 13. in 14. stol. naprej. Po raztresenem podložniškem sistemu je imelo eno gospostvo podložnike v najrazličnejših, med seboj bolj ali manj oddaljenih vaseh in podložniki ene vasi so tako spadali pod različna gospostva.⁵² V različnih vaseh so tako hube pripadale različnim gospodom.

Ne glede na to, da je bila vas razbita med različna zemljiška gospostva, je še naprej tvorila gospodarsko celoto. Ta je imela skupne interese glede pašnih

---

⁴⁸ Klasinc, Ormož skozi stoletja, str. 57.

⁴⁹ Prav tam, str. 57; Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, str. 184.

⁵⁰ Vilfan, Zemljiška gospostva, str. 85.

⁵¹ Pavle Blaznik, Podložniške obveznosti do zemljiškega gospostva, v: Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog, II. zvezek, Ljubljana 1980, str. 245-247 (dalje: Blaznik, Podložniške obveznosti)

⁵² Vilfan, Pravna zgodovina Slovencev, str. 187-188.

pravic, vzdrževanja potov, napajališč in podobnih javnih vprašanj. Urejanje takih zadev je zelo malo zadevalo interese gospošteev.⁵³

Za dornavsko zemljiško gospostvo iz druge polovice 17. stol. je značilna raztresena zemljiška posest, saj je imelo podložnike v različnih, a hkrati ne tako zelo oddaljenih vaseh.

Podložniške obveznosti do zemljiškega gospoda

Podložniške obveznosti (bremena) so storitvene in dajatvene dolžnosti, ki izvirajo iz osebne odvisnosti neke osebe do gospoda ali iz dejstva, da nekdo uživa odvisno zemljo. Osnovna obveznost podložnikov v korist zemljiškim gospodom je obsegala storitve (tlako) in dajatve (pravdo).

Tlaka

Tlaka se je delila na odmerjeno in neodmerjeno.

Z odmerjeno tlako je bila točno določena naloga, ki jo je moral tlačan samostojno opraviti, ali pa je bilo odmerjeno točno določeno število dni v določenih letnih časih, v katerih je bilo treba opravljati določeno delo. Skrajna meja odmerjene tlake je bila dosežena z vsakodnevno tlako. Pri neodmerjeni tlaki so bile označene le splošne naloge brez podrobnejše opredelitve obsega dela, ki bi ga moral tlačan opraviti.

Glede na delovno sredstvo se je tlaka delila v osebno (ročno) in vprežno (tovorno). Osebno oz. ročno tlako je opravljal človek sam. Vprežno oz. tovorno pa je moral tlačan opravljati s svojo živino. Pri obeh vrstah tlake pa je mogel obvezanec na delo poslati tudi namestnika. Včasih je bilo posebej določeno, ali naj tlačan uporablja pri tlaki lastno orodje oz. živino, ali pa naj zemljiški gospod priskrbi potrebno opremo.⁵⁴

---

⁵³ Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, str. 217.

⁵⁴ Blaznik, *Podložniške obveznosti*, str. 241-244.

Najbolj razširjena so bila tlaška opravila v zvezi z obdelovanjem zemlje, obdelovanjem polj, tlaka v gosposčinskih (dominikalnih) vinogradih (kopanje vinogradov, oskrbovanje kolov, obrezovanje trte, trganje in stiskanje grozdja, izdelovanje in popraviljanje sodov, prevažanje vina itd.), delo na grajskih travnikih, v gozdovih in stavbna tlaka (dovažanje stavbnega gradiva, gradnja in popravilo že obstoječih stavb, vzdrževanje cest, potov in mostov, opremljanje vrtov in njiv z ograjami). Zelo je bila razširjena tlaka pri lovu (gojenje lovskih psov, skrb za lovske ptice, gradnja lovskih hiš) in nekoliko manj pri ribolovu (veslanje, zajezovanje in odpiranje jezov, prenašanje mrež in lovljenje rib). Redno so gospostva zaposlovala podložnike tudi pri gospodinjstvu (oskrbovanje kuhinje z raznimi potrebščinami, pomivanje itd.) ter pri čiščenju gradu in pritiklin (vodnjakov, dimnikov, dvorišč, odmetavanje snega). Podložniki so morali služiti gospostvom tudi kot sli, prenašali so razno blago, opravljali so domača obrtna dela (tkali in predli). Kot najhujša tlaka je veljalo tovorjenje, ki je odtegovalo tlačane in živino domačemu delu tudi za daljšo dobo.⁵⁵

Pravdne dajatve

Pravdne dajatve (census, Zins, činž, Recht, Dienst) so podložniki oddajali deloma v naravi, deloma v denarju (naturalna in denarna renta).

Vrsta dajatev v naravi se je ravnala po prevladujočih kulturah. Iz izrazito poljedelskih področij so prihajali predvsem poljski in vinogradniški pridelki, živinorejski predeli pa so prispevali proizvode svojega gospodarstva. Med dajatvami poljedelskih pridelkov je zavzemalo vsa stoletja vodilno mesto žito. Prevladovali so oves, pšenica in rž, v manjših količinah so dajali še ječmen, proso, sirek, deloma mešano žito in škrob, kasneje tudi ajdo. Med drugimi poljedelskimi dajatvami je zavzema daleč prvo mesto lan. Oddajali so ga po vsem slovenskem ozemlju, večinoma trtega v povesmih po teži. Važno mesto med oddajami je zavzemalo vino. Zraven vsega naštetega pa je med naturalne podložniške dajatve ponekod spadalo še: živali (ovce, prašiči, redkeje koze in goveja živina, perutnina – kokoši, piščanci, petelini, kopuni, gosi, race), jajca, mast, mleko, sir, kruh,

---

⁵⁵ Blaznik, Podložniške obveznosti, str. 245-247.

stročnice (bob, leča, grah, cizara, čičerika), mak, med, vosek, obrtni izdelki, platno itd.

Hkrati z naturalnimi dajatvami so podložniki že od vsega začetka poravnavali pravdne obveznosti tudi z denarjem, ki je bil določen. Na plačilni dan je moral podložnik odnesti činž v gosposčinski urad. Činž pa se ni oddajal na isti dan kot dajatve v naravi. Za poravnanje pravnih obveznosti so bili navadno določeni bolj ali manj točni termini. Najbolj običajno je bila oddaja vezana na določene praznike. Med ostalimi datumi so bili najpomembnejši: sv. Jurij (24. april), sv. Mihael (29. september) in sv. Martin (11. november).

Zraven tlake in dajatev so imeli podložniki še vrsto obveznosti do zemljiškega gospoda: primščina (podložniki so jo dajali za pridobitev pravice do uživanja kmetije), naselnina (za podaljšanje te pravice), odselnina (če so se z dovoljenjem zemljiškega gospoda odselili s kmetije v drugo gospostvo), kupščina (s to so si kmetje pridobili pravico do prodaje kmetije oz. dedno pravico na kmetiji), umrščina (poravnati jo je bilo potrebno ob smrti podložnika) itd. Podložnega kmeta pa so bremenile tudi dajatve, povezane z delovanjem javne uprave in Cerkve (sodne takse, upravne takse, desetina Cerkvi, itd.).⁵⁶

Kljub temu, da so bile obveznosti od gospostva do gospostva in celo od kmeta do kmeta različne, pa v splošnem velja, da je imel podložnik naslednje redne obveznosti: tlako, dajatve, desetino, deželni davek (činž),...⁵⁷

Spremembe obveznosti podložnikov skozi stoletja

Za obdobje med 11. in 14. stol. je značilno, da se je težišče obremenitve vse bolj pomikalo od tlake (delovne rente) na dajatve v naravi (naturalna renta). Prodor denarnega gospodarstva od 13. stol. naprej je pospešil spreminjanje tlake v denarno breme. Tlaška obveznost je tako pojemale, kot nadomestilo za tlako pa so pobirali poseben denarni znesek. Zraven tlake so tako tudi dajatve v naravi spreminjali v denarne obveznosti.⁵⁸

---

⁵⁶ Blaznik, Podložniške obveznosti, str. 247-250.

⁵⁷ Štih, Simoniti, Slovenska zgodovina, str. 228-232.

⁵⁸ Blaznik, Podložniške obveznosti, str. 254-255.

Ob koncu srednjega in v začetku novega veka je prišlo do razvrednotenja denarja in denarne dajatve so postajale vse manj enakovredne naturalnim. Spreminjanje naturalne rente v denarno pa v prejšnji dobi ni zajelo enakomerno vsega slovenskega ozemlja, tako da so marsikje še v 15. stol. naturalne dajatve prevladovale nad denarnimi. Pojavljale so se tudi razlike v obveznostih v posameznih naseljih, v katerih so kmetije pripadale različnim gospostvom.

Za obveznosti podložnikov v času od 17. do srede 18. stol. so značilne pravnice dajatve tako v denarju kot v naravi. Razvrednotenje denarja pa je tudi v tem obdobju dalo prednost naturalnim dajatvam. Množina dajatev se je povečala in zemljiški gospodje so zahtevali zvrhano mero žita namesto poravnane, zaostrovali pa so tudi tlaške obveznosti. Prišlo je tudi do sprememb: pšenico je zamenjala rž, oves pa je zamenjal ječmen itd.⁵⁹

Zemljiški gospodje so potrebovali denar in tako se pojavi trend vse večjega trgovanja, kar pomeni, da so izdelke prodajali na trgu. Iz samopreskrbovalnih enot so se začela zemljiška gospostva spreminjati v ponudnika in povpraševalca na trgu.⁶⁰ Zemljiški gospodje so se udeleževali prometa z agrarnimi pridelki. Prodaja lastnih pridelkov s pristave, kakor tudi prodaja viškov naturalne rente na mestnih tržiščih, jim je bila načeloma dovoljena. Uveljavljali so proti svojim podložnikom predkupno pravico za njihove presežke, da bi si s prodajo pridobili trgovski profit.⁶¹

Zraven že obstoječih številnih dajatev si je zemljiški gospod vedno znova želel povečati dohodke z uvedbo novih dajatev. S povečanjem že obstoječih dajatev in zviševanjem tlake si je zagotavljal čim boljše življenje. Gmotni položaj podložnikov se je tako v 17. stol. vedno bolj poslabševal, zato se je njihovo nezadovoljstvo začelo kazati v obliki kmečkih uporov. Geslo upornikov »za staro pravdo« je na začetku najverjetneje izhajalo iz nasprotovanja zviševanju urbarialnih dajatev, kasneje pa je dobilo še mnogo širši in revolucionarnejši pomen – za odpravo samih fevdalnih odnosov.⁶² To se zgodi leta 1848.

---

⁵⁹ Blaznik, Podložniške obveznosti, str. 260-264.

⁶⁰ Štih, Zemljiško gospostvo, str. 160.

⁶¹ Vilfan, Zemljiško gospostvo, str. 201.

⁶² Štih, Simoniti, Slovenska zgodovina, str. 228–232.

V vaseh so za lažji nadzor nad dajatvami delovali župani. Skrbeli so torej za to, da so podložniki plačevali davke in dajatve ter redno opravljali tlako.⁶³

Kot glavni vir za preučevanje podložniških obveznosti so veljali urbarji.

Urbarji

Zemljiški gospod je razdelil svoje gospostvo na številne kmetije in tako je moral urediti pregled nad svojo posestjo. Nastali so urbarji – zemljiške knjige, v katere so zapisovali vse podložnike in njihove dajatve. Najstarejši urbarji so iz prve polovice 13. stol. in so dragocen vir za proučevanje naše zgodovine. Zgodovinarju predstavljajo nepogrešljiv vir za proučevanje posestne, gospodarske in socialne zgodovine srednjega in zgodnjega novega veka. Dajejo nam jasno podobo kmečkega življenja in natančno opisujejo, kaj vse je bil kmet dolžan storiti in dati svojemu gospodu.⁶⁴ Pričajo tudi o skrbi zemljiškega gospoda, kako bi izboljšal gospostvo in povečal dohodke od njega.⁶⁵

Urbarji so v prvi vrsti popis prihodkov in pravic gosposčin, graščin oz. imenj. Nastali so za dokazovanje pravic in za potrebe upravljanja zemljiškega gospostva. Ker so dajali pregled stanja posesti, podložnikov, njihovih dajatev in služnosti so najboljši vir za proučevanje stanja zemljiškega gospostva in njegove gospodarske moči.⁶⁶ Hkrati so značilno arhivsko gradivo vsakega zemljiškega gospostva.⁶⁷

V poznejšem razvoju (okoli leta 1500) so začeli razlikovati razne vrste urbarjev. Osnovni urbar, ki je služil dalj časa (več let) za odmero in kontrolo dohodkov, je bil tako imenovani *temeljni urbar* oziroma *matični urbar* (*Stockurbar*). Ko so ga od časa do časa zlasti na deželnoknežjih posestvih kontrolirali, so sestavili nov temeljni urbar, ki je upošteval spremembe in služil za podlago pri določitvi vrednosti gospostva in pri nadaljnjem poslovanju. Taki

---

⁶³ Zadavec, Gospostvo Borl, str. 74.

⁶⁴ Božič, Zgodovina slovenskega naroda, str. 27.

⁶⁵ Bogo Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda, II. knjiga, Ljubljana 1995, str. 246 (dalje: Grafenauer, Zgodovina slovenskega naroda)

⁶⁶ Marija Hernja Masten, Urbarji gosposčine Hrastovec 1555–1848, Inventarji 5, Zvezek 5, Knjiga 1, Ptuj 1993, str. 16.

⁶⁷ Vilfan, Zemljiška gospostva, str. 172.

urbarji so se imenovali *reformirani urbarji*. Za tekoče poslovanje so ponekod za eno leto ali za krajše razdobje sestavili prepis temeljnega urbarja in v njem knjižili tudi dejanske dohodke. Tak urbar, ki ga je oskrbnik gospodstva imel za priročno uporabo, se je imenoval *priročni urbar (Handurbar)*.⁶⁸

Grajski pisar je popisoval kmetije v urbarjih, pravice gospoda in kmetov v pravnih napotilih in s temi sredstvi je stalno nadzoroval, kako opravljajo podložniki tlako in oddajajo dajatve. Kot že omenjeno, je skrb za natančno opravljanje tlake in oddajo dajatev pripadla županu.⁶⁹

---

⁶⁸ Vilfan, *Pravna zgodovina Slovencev*, str. 185-186.

⁶⁹ Grafenauer, *Zgodovina slovenskega naroda*, str. 244.

3 URBAR GOSPOSTVA DORNAVA IZ OKROG LETA 1666

3.1 Zunanji opis urbarja

Urbar gospostva Dornava hrani Zgodovinski arhiv na Ptujju v Rokopisni zbirki pod signaturo R-19.

Originalni naslov se glasi *Vrbarium und Beschreibung des Guetes Dornau*, kar je v slovenskem prevodu *Urbar in popis posestva Dornava*, s podnaslovom *Seznam podložnikov, sogornikov gornjakov in njihovih služnosti v 20 vaseh in zaselkih*.

Natančne datacije ni mogoče določiti. Na platnici piše nedatirano, okrog 1666. Tega leta je grofica Rozina Elizabeta Herberstein prodala posest Dornava s podložniki in dvorcem grofu Juriju Frideriku Sauerju, baronu na Kozjaku, gospodarju Borla, Velenja, Šoštanja in Limbarja, dednemu deželnemu krojaču na Kranjskem in v Slovenski krajini in pooblaščenca slavne dežele Štajerske (fol. 1). V istem času je grof Sauer kupil tudi druge posesti na Spodnjem Ptujskem polju, med njimi Moškanjce, Zabovce in Tibolce.

V urbarju je naveden popis podložnikov posestva Dornava, gornine, vinske in žitne desetine, prosenega vršnika ali desetine od prosa v vrečah, vodâ z ribami, gozdov, vinograda, travnika in njiv, ki spadajo k dvoru (fol. 1). Vse dajatve zaobjete v urbarju so urbarialne dajatve.

Urbar je dobro ohranjen, kljub iztrganemu listu. Pisna podlaga je papir; listi 1-67; mere 20 (zunanja širina platnic) x 31 (višina platnic) x 5 (približna debelina); trda vezava, platnice prevlečene s svetlim pergamentom, okrašene s črnim ornamentom; na platnici še nekoliko viden izvorni napis.

Urbar je bil na novo oštevilčen ob ureditvi (67 folijev). Na začetku so trije prazni listi, sledi 67 pisanih listov in na koncu sedem praznih strani (trije listi in ena stran). Na enem listu je označena stran (1) in na drugi strani folij (1v - verso). Folij 67, na katerem je bila potrditev in pečata, je iztrgana. Na papirju so ostali vidni trije madeži odtisnjenih žigov.

Jezik v katerem je urbar zapisan je nemški, pisava je gotica (kurenda).

Vasi in vrhovi, ki so spadali pod dornavsko posest in so navedeni v urbarju so naslednji: Borovci, Bratislavci, Brezovci, Bukovci, Dornava, Dornavski vrh, Formin, Hlaponci, Hlaponski vrh, Mali Prerad, Otošak pri Tivolcih, Pacinje, Pernekberg, Podgorski vrh, Podvinski vrh, Preclavski vrh, Pritiska pri Slomih, Prvenci, Rotmanski vrh, Sobetinci, Spodnja Selca – Sejanci, Spodnja Selca - Sejanski vrh, Strjanski vrh, Veliki Prerad, Vinski vrh, Zabovci in Žabjak.⁷⁰ Skupaj torej 27. Vasi Bratislavci, Bukovci, Formin, Prvenci, Sobetinci, Zabovci in Žabjak niso spadale v okvir gospostva Dornava, a je v teh vaseh gospostvo pobiralo žitno desetino v prosu – proseni vršnik.

Pisar, ki je zapisal urbar je pisal lepo, ni se zmotil, tekst je berljiv.

Po arhivskih načelih popisovanja je bil za uporabnike zaradi dostopnosti izdelan krajši regestni popis (prepis ali izvleček iz pomembnih spisov ali listin), ki ga je prispevala Marija Hernja Masten.

3.2 Osnovna načela obdelave urbarja

Pri obdelavi vira, v tem primeru urbarja, je potrebno upoštevati nekaj osnovnih načel, da lahko vir uporabimo:

- izbira tehnike prepisa (transkripcija ali transliteracija),
- postavitve edicijskih načel,
- tehnika prevoda v ožjem smislu besede,
- posebnosti nemškega teksta (kaj ostane neprevedeno),
- temelji eksegetike (nauk o razlaganju česa) in komentarja.⁷¹

---

⁷⁰ Vodnik po urbarjih in urbarialnih registrih štajerskih arhivov, Celje, Maribor, Ptuj, 2009, str. 334.

⁷¹ Marija Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, Arhivska obdelava vira in njegova znanstvena uporaba, Zgodovinski arhiv Ptuj, Ptuj 2008, str. 103. (dalje: Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597).

Izbira tehnike prepisa: transkripcija ali transliteracija

Najprej je navedena razlika med obema tehnikama prepisa. Ko je prepis urbarja narejen dobesedno in po vrsticah, pomeni, da gre za **transkripcijo** teksta. Transkribiran tekst se od transliteracije razlikuje, saj je pri **transliteraciji** besedilo posodobljeno in so vanj postavljena ločila. Transliteracija je poskus govornega zapisa, za katerega se je avtor tako odločil, pripravil potrebna pravila in načela. Transkripcija vključuje tudi prečrtana mesta, vrvke in dopolnila ter nanje tudi opozori.

Urbar gospostva Dornava v tej nalogi je transliteriran tekst, saj je prepisan v sodoben slovenski črkopis. Transliteracija je poskus govornega zapisa, za katerega je bilo prav tako treba vnaprej določiti nekatera načela. Tako je besedilo pravopisno posodobljeno in vanj so postavljena ustrezna ločila.

Edicijska načela

Prepis urbarja je narejen po načelih, ki so uveljavljena v slovenski arhivistiki. Upoštevano je pisanje z veliko začetnico, ko gre za osebna imena, geografska imena zaselkov in krajev. Velika začetnica je tudi na začetku povedi.

Upoštevano je pisanje črke v za u, kot na primer *vnd* za und, w za b v začetnicah priimkov (npr. *Wesßiäckh* za Bezjak), a za e (npr. *Aÿer* za Eier) in v tem primeru gre za delno transkripcijo. Okrajšane besede so v celoti izpisane v oklepaju.

Tako v transkripciji kot transliteraciji ostajajo iz tehničnih razlogov nerazvezane kratice za denarne enote:

Fl = goldinar (*Florin, Gulden*)

Kr = krajcar (*Khreuzer*)

d = denarič, novec pf = pfenig (*Pfenning*)⁷²

---

⁷² Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, str. 103.

Tehnika prevoda in posebnosti nemškega teksta

Urbarja načeloma ni nujno prevajati, saj gre za navajanje imen in priimkov ter dokaj enovito navajanje dajatev. Raziskovalcu je zadosten pripomoček transliteracija/transkripcija urbarja.

Osebna in rodbinska imena predstavljajo poseben problem. V slovenskem zgodovinopisju se je uveljavilo načelo, da osebna imena v komentarju slovenimo (*Arne – Jernej*). Nekaj imen in priimkov ostane v originalu, kajti v slovenskem jeziku nimajo adekvatnega sinonima (*Gottwein*). Pisar ni poznal slovenskih priimkov, zato je isti priimek napisan skoraj vsakič drugače, na primer fol. 38v: *Jansche Pussitsch, Mehr dient er Puschiz*. V tem primeru je jasno, da gre za isto osebo. Če je priimek vnesen v imensko kazalo, bi po napačni interpretaciji lahko kdo sodil, da gre za dve različni osebi.

Prepisovalec vira pa ne more z gotovostjo trditi, da je njegova slovenska interpretacija priimka prava. Primer: *Putschko/Wutschko* – Pučko/Vučko.

Temelj interpretacije ostaja v eksegetiki in komentarju

Šele pri interpretaciji je lahko z utemeljeno razlago in dodanim komentarjem vir uporabljen kot celota. Pri obdelavi se lahko ugotovi vrsto in količino dajatev. Po drugi strani pa je ta urbar preskop vir, da bi bilo mogoče ugotoviti in dobiti širši vpogled v gospodarske posle gospostva, predvsem v prodajo in uporabo žit, vina, jajc, kokoši in kopunov.⁷³

Vsebinska razčlenitev urbarja

Na videz je vsak zapis urbarja preprost. V določenem zaporedju na enak način našteva imena vasi, imena in priimke podložnikov in njihove dajatve. Urbar gospostva Dornava vsebuje dva tipa urbarja: urbar činža ali zemljiškega davka in urbar gornine. Tako ima vsak del drugačen način zapisa.

---

⁷³ Hernja Masten, *Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597*, str. 104-105.

Prvi, urbar činžnih dajatev, ki zajemajo najprej denarno dajatev, dajatve kokoši, jajc, kopunov, prediva in vrste žitnih dajatev, je popisan na fol. 2-20.

Drugi del, na fol. 21–61v, obsega gorninski urbar gospostva z navedenimi vinskimi vrhovi, kjer je gospostvo pobiralo gornino.

Sledi del, kjer je navedeno kje je gospostvo pobiralo vinsko desetino (*Weinzehend*) in kje žitno desetino v vrečah (*Sackzehend*) ali vršnik od prosa (*Hierschverschnig*) ter kolikšen del žitne desetine je pripadal gospostvu.

Zadnji del urbarialnih dajatev predstavljajo hasnovalne in druge obveze podložnikov za dominikalije, ki so jih podložniki izkoriščali z dovoljenjem zemljiškega gospoda, ali pa jih je gospod obdeloval v obliki njihove tlake. Med dornavske dominikalije sodijo: gozdovi in lesi, vinogradi, travniki, ribniki oz. pravica do ribolova v reki Pesnici.

4 TRANSLITERACIJA IN ANALIZA URBARJA

4.1 Transliteracija vira

Sledi prepis urbarja po folijih.

(fol.) 1

Vrbarium vnd Beschreibung des Guetts Dornaü

Unterthanen, Perckhrecht, Wein : vnd Traidt –

Zehent, Hirsch verschnickh, oder Sackzehent,

Fischwasser, Gehülz, Wälder, Weingart, Wiss –

mäth : vnd Hoffäckher, zusambt den Hoff beÿ

Pettau in vntern Traafeldt ligent, welicher –

massen soliches von der hoch : vnd wolgebornen

Frauen Frauen Rosina Elisabeth Frauen Gräf –

in von Herberstain, gebornen Freÿin von

Herberstain, dem wolgebornen Herrn Herrn

Georg Fridrichen Sauer Freÿherrn zum Khosiäckh,

Herrn auf Wöllann, Anckhenstain, Schönstain,

vnd Lilgenberg, Erblandfürschneidern in

Crain vnd der Windischen March, vnd einer Löb(lichen) :

Laa(nndtschafft) : in Steÿer Verordneten, vnd allen

seinen Erben verkaufft worden.

2

Dorff Dornau.

Thomäsch Herga dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Cappaun zween Idest ..... 2.

Jacob Creiniz dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünff Idest ..... 5.

Haarzehling ..... 1.

2v

Mathe Gottwein dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünffzehen Idest..... 15.

Gregor Abramb dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden ..... Idest 1. Fl.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünffzehen Idest ..... 15.

3

Paul Zußerl dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünffzehen Idest ..... 15.

Gregor Zußerl dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden fünff Khreuzer
Idest ..... 1. Fl. 5. Kr.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünffzehen Idest ..... 15.

Item dient Er von ainer Bstandtwißen

jährlichen für Zinß vnd Steuer dreÿ

Gulden Idest ..... 3.

3v

Marco Hrouath dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden 20 Khreuzer .....
1. Fl. 20. Kr.

Hüner vier ..... Idest 4.

Aÿer fünffzehen Idest ..... 15.

Harzehling ain ..... Idest..... 1.

Mathe Häß dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden 18 Khreuzer .....
1. Fl. 18. Kr.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünffzehen Idest ..... 15.

4

Mehr dient Mathe Häß von ainer

Hoffstatt Zinß zwanzig Khreuzer Idest .....
Fl. 20. Kr.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer zwanzig Idest ..... 20.

Videz Zegulla dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünffzehen Idest ..... 15.

Mehr dient Er von ainem Ackher

Cappaun ainen, Idest ..... 1.

4v

Jansche des Creiniz Sohn dient

von ainer Hueben Zinß ain Gulden Idest .....
1. Fl.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünffzehen Idest ..... 15.

Mehr dient er von ainer Wißen

Cappaun zween Idest ..... 2.

Jurÿ Lättschitsch dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Item dient er von ainer Wißen

Cappaun zween Idest ..... 2.

5

Jansche Scheggulla dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden achtzehen
Khreuzer

Idest ..... 1. Fl./ 18. Kr.

Hüner vier Idest ..... 4.

Aÿer fünff Idest ..... 5.

Haarzehling aine ..... 1.

Mathe Wreßnickh dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden fünffzehen
Khreuzer

Idest ..... 1. Fl. 15. Kr.

Hüner vier ..... 4.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ..... 1.

Item dient Er von ainem Grundt

so ihme auf Widerruefen gelassen

worden Zinß vierzig Khreuzer Idest .....
Fl. 40. Kr.

Diser Grundt würdet aniezo zur Hof –

Wisen gefexnet.

5v

Jansche Herga dient von ainer Hueben

Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Martin deß Vrban Sohn dient von

ainer Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1.
Fl. _

Arne des Jurÿ Sohn dient

von ainer Hueben Zinß

ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

6

Jansche Hanschel dient von ainer
Hueben

Zinß ain Gulden achtzehen Khreuzer .....
1. Fl. 18. Kr.

Hüner vier ..... 4.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ..... 1.

Mehr dient Er Hanschel von ainer Hoffstatt

Zinß fünffzehen Khreuzer Idest ..... _ Fl.
15. Kr.

Hüner vier ..... 4.

Aÿer zwanzig ..... 20.

6v

Michel Zegulla dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner vier ..... 4.

Aÿer fünffzehen ..... 15.

Stephan Schescherkho dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden zwölf Khreuzer
Idest ..... 1. Fl. 12. Krz.

Hüner sechß ..... 6.

Aÿer zehen ..... 10.

Haarzehling draÿ..... 3.

Mehr von ainer Wißen

Cappaun vier Idest ..... 4.

7

Wenckho Dominco dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Hüner draÿ ..... 3.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ain vnd ainhalbe..... 1 ½.

Lorenz Scheggulla dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden

Idest ..... 1. Fl. _

Hüner draÿ ..... 3.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ain vnd ainhalbe..... 1 ½.

7v

Lucaß Wernasch dient von ainer

Hueben Zinß fünff vnd vierzig Khreuzer

Idest ..... 0 Fl. 45. Krz.

Hüner draÿ ..... 3.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ain vnd ainhalbe..... 1 ½.

Mehr dient Er von die Roboth

Casstraun ain Idest ..... 1.

Lorenz Herga dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner draÿ ..... 3.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ain vnd ainhalbe..... 1 ½.

Cappaun zween ..... 2.

8

Jansche Khoß dient von ainer Hueben

Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner draÿ ..... 3.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ain vnd ainhalbe..... 1 ½.

Von ainer Wisen Cappaun zween 2.

Caspar Läschitsch dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Hüner sechß ..... 6.

Aÿer zehen .....10.

Haarzehling zweÿ ..... 2.

8v

Paul Großdouinackh dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner dreÿ ..... 3.

Aÿer fünff ..... 5.

Haarzehling ain vnd ainhalbe..... 1 ½.

Cappaun zween ..... 2.

Vrban des Arne Sohn dient von

ainer Hueben Zinß fünff vnd vierzig

Khreuzer Idest ..... _ 45. Kr.

Waiz Görz dreÿ ..... 3.

Khorn Görz dreÿ ..... 3.

Habern Görz dreÿ ..... 3.

Cappaun zween ..... 2.

Aÿer zwanzig ..... 20.

9

Stephan Tscheritsch dient von ainem

Heußl für Zinß vnd Steuer jährlichen ain

Gulden vnd dreissig Khreuzer Idest ..... 1.

Fl. 30. Kr.

Cappaun ..... 2.

Vlrich Creinez dient von ainer Heußl

Cappaun zween Idest ..... 2.

Lucas Weegg dient von ainer Hueben

Zinß ain Gulden fünffzehen Khreuzer ___
Idest 1. Fl. 15. Kr. ___

Hüner fünff..... 5.

Aÿer zehen ..... 10.

Habern Görz acht ..... 8.

9v

Mathe Pettertschitsch, dient von

ainer Hueben Zinß ain Gulden fünff –

zehen Khreuzer ..... Idest..... 1. Fl. 15. Kr.

Hüner fünff..... 5.

Aÿer zehen ..... 10.

Habern Görz sechß ..... 6.

Stephan Vellitschnäckh, dient von

ainer Hueben Zinß ain Gulden fünff –

zehen Krz.: 1 d. Idest..... 1. Fl. 15. Kr. 1.d.

Hüner fünff..... 5.

Aÿer zehen ..... 10.

Habern Görz acht ..... 8.

10

Andre Gregorez dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden fünffzehen Krz.:

1. d. Idest 1. Fl. 15. Kr. 1.d.

Hüner fünff..... 5.

Aÿer zehen ..... 10.

Habern Görz acht ..... 8.

Stephan Herga dient Zinß ain Gulden

fünffzehen Khreuzer 1. d. Idest ..... 1. Fl.
15. Kr. 1.d.

Hüner fünff..... 5.

Aÿer zehen ..... 10.

Habern görz zehen ..... 10.

10v

Jansche Schegulla dient von ainem

Heüsl vnd Ackher für Zinß vnd Steüer

Fünff vnd vierzig Khreuzer ..... _ 45. Krz. _

Cappaun sechs ..... 6.

Aÿer ..... 20.

Diser Grundt wirdt zum Guett Dornau
genossen.

11

Khläpendorff.

Vrban Habianez dient von ainer

Hueben Zinß acht vnd vierzig Kr.:

Idest ..... _ Fl. 48. Kr.

Haarzehling ..... 1½.

Vrban Muchitsch dient von ainer

Hueben Zinß acht vnd vierzig Kr.: _ Fl.
48. Kr.

Haarzehling ..... 1½.

11v

Niclaß Creinz dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Cappaun ..... 2.

Aÿer ..... 20.

Vrban Khamper dient von ainer

Hueben Zinß acht vnd vierzig

Khreuzer Idest ..... _ Fl. 48. Kr.

Haarzehling ..... 1½.

12

Andre Schussteritsch dient

von ainer Hueben Zinß ain

Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner ..... 4.

Aÿer ..... 10.

Arne Sorman dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner ..... 4.

Aÿer ..... 10.

12v

Michel Creiniz dient von ainer

Hueben Zinß sechß vnd dreissig

Khreuzer Idest ..... _ Fl. 36. Kr.

Hüner ..... 2.

Aÿer ..... 5.

Mathe Tschänser dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner ..... 3.

13

Jurÿ Muchitsch dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner ..... 3.

Aÿer ..... 15.

Haarzehling ..... 1½.

Paul Päpesch dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Hüner ..... 3.

Aÿer ..... 8.

13v

Andre Repp dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden Idest ..... 1. Fl.

Hüner ..... 4.

Aÿer ..... 10.

Philipp Muchitsch dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden fünff –

Zehen Khreuzer Idest ..... 1. Fl. 15. Kr.

Hüner ..... 7.

Aÿer ..... 15.

14

Vide Putschko dient von

ainer Hoffstatt Zinß zehen Kr.

Idest ..... _ Fl. 10. Kr.

Andre Rainer dient von ainer

Mühl für Zinß vnd Steuer vier

vnd zwanzig Khreuzer Idest _ Fl. 24. Kr.

Cappaun ..... 2.

14v

Vide Putschko dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden vnd

fünff vnd zwanzig Khreuzer Idest 1. Fl.
25. Krz.

Cappaun ..... 3.

Aÿer ..... 30.

Vide Putschkho dient von

ainer anderen Hueben Zinß

siben vnd dreissig Khreuzer

zween Pfenning Idest ..... _ 37. Kr. 2. d.

Diser andere Vide Wutschkhos

Grundt, ist in meiner Ganzen

Innabung des Guetts Dornau

niemahlen zuerfragen gewest.

15

Mathe Repp dient von ainer Hueben

Zinß ain Gulden vnd zwölf Kr.

Idest ..... 1. Fl. 12. Kr.

Cappaun ..... 2.

Aÿer ..... 20.

Jansche Repp dient von ainer Hueben

Zinß ain Gulden fünff vnd vierzig Khreuzer
Idest ..... 1. Fl. 45. Kr.

Cappaun ..... 3.

Aÿer ..... 30.

15v

Andre Papesch dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden vnd

dreissig Khreuzer Idest ..... 1. Fl. 30. Kr.

Thomäs Sch Lättschen dient

von ainer Hueben Zinß ain

Gulden Idest ..... 1. Fl. _

Cappaun ..... 1.

Aÿer 10

16

Andre Schussteritsch dient

von ainen Grundt vnd Heußl

für Zinß vnd Steuer dreÿ Gulden

Idest ..... 3. Fl.

Pürckhdorff.

Mathe Puzig dient von ainer Hueben

Zinß ain Gulden 30 Kr. Idest ....1. Fl. 30.
Kr.

NB (nota bene) dient verglichener massen für

Zinß, Steuer vnd Roboth jährlichen 10. Fl.

Pandtraiff ..... 15.

16v

Borouetz.

Lucas Bernosch dient von ainer Hueben

so Khauffrecht ist, Zinß vnd Steuer, eß

schlage auf oder ab, jährlichen ..... 10. Fl.

Cappaun ..... 2.

Dise Dienstbarkheit khömbt auch hiebevorn

ein, dahero soliche niht, sondern nur dise

allein zufordern.

17

Unter Seltza.

Ihr Maß ist Marburger Görz gehauffter.

Valentin Casperitsch dient von

ainer Hueben Zinß ain Gulden

vnd acht Khreuzer Idest ..... 1. Fl. 8. Kr.

Habern Görz .....2.

Hüner ..... 4.

Aÿer ..... 20.

Haarzehling ..... 1.

17v

Jurÿ Wrättuscha dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden zehen Kr. Idest
1.Fl. 10. Kr.

Habern Görz ..... 1.

Hüner ..... 2.

Aÿer ..... 10.

Haarzehling ..... ½.

Bälläsch Meizen dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden 8 Krz. Idest ..... 1.
Fl. 8. Krz.

Habern Görz ..... 2.

Hüner ..... 4.

Aÿer ..... 20.

Haarzehling ..... 1.

18

Thomäsch Bergulla dient von ainer

Hueben Zinß ain Gulden vnd 8 Kr.

Idest ..... 1. Fl. 8. Kr.

Habern Görz ..... 2.

Hüner ..... 4.

Aÿer ..... 20.

Haarzehling ..... 1.

Jacob Veida dient von ainer Hueben
 Zinß ain Gulden zwölf Khreuzer Idest 1.
 Fl. 12. Kr.
 Habern Görz ..... 3.
 Hüner ..... 6.
 Aÿer ..... 30.
 Haarzehling ..... 2.

18v

Vrban Wesßiäckh dient von ainer
 Hueben Zinß ain Gulden vnd 8. Kr. Idest
 ..... 1. Fl. 8. Kr.
 Habern Görz ..... 1.
 Hüner ..... 2.
 Aÿer ..... 10.
 Haarzehling ..... 1.

Collman Khainitsch dient von ainer
 Hueben Zinß ain Gulden vnd zwanzig
 Khreuzer Idest ..... 1. Fl. 20. Kr.
 Habern Görz ..... 4.
 Hüner ..... 8.
 Aÿer ..... 40.
 Haarzehling ..... 2.

19

Thomäsch Stiberez dient von ainer
 Hueben Zinß ain Gulden 8. Kr. Idest ..... 1.
 Fl. 8. Kr.
 Habern Görz ..... 4.
 Hüner ..... 6.
 Aÿer ..... 20.
 Haarzehling ..... 3.

Mehr dient Er von des Jurÿ
 Casperitschen Hueben Zinß ain
 Gulden acht Khreuzer Idest ..... 1. Fl. 8. Kr.
 Habern Görz ..... 4.
 Hüner ..... 6.
 Aÿer ..... 20.
 Haarzehling ..... 3.

19v

Andre Schnäbl dient von ainer
 Hueben Zinß ain Gulden 8. Kr. Idest ..... 1.
 Fl. 8. Kr.
 Habern Görz ..... 2.
 Hüner ..... 4.
 Aÿer ..... 20.
 Haarzehling ..... 1½.

Mehr dient Er von ainer andern
 Hueben Zinß fünff vnd vierzig
 Khreuzer Idest ..... _ 45. Krz.
 Hüner ..... 4.

20

Phillippus Zänckho dient von ainer
 Hueben Zinß sibem vnd fünffzig Kr.
 Idest ..... _ Fl. 57. Kr.
 Habern Görz ..... 2.
 Hüner ..... 2.
 Aÿer ..... 20.
 Haarzehling ..... 1½.

20v

prazna stran

21

VOLGT DAS PERCKHRECHT

Unter Seltzaberg.

Alda dienen die Perckholden zweyerley

Maß, der aine Emer helt neünzehen

Tisch Khandeln, vnd der andere helt

sechzehen, vnd ain Mässl, der Sechter

helt dreÿ Viertl.

Mathe Paulitsch dient grosse

Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

21v

Bälläsch Creinez dient grosser

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Ambroß Marin dient

grosse Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

22

Jansche Khoszÿ dient grosse

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Thomasch Stibriz dient

grosse Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

22v

Item dient Er

khleine Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Balash Meizen dient

grosse Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

23

Mathe Reückho dient

grosse Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Michel Casparitsch dient

khleine Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

23v

Mathe Petteg dient

grosse Emer ..... 1½.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Vlrich Magditsch dient

grosse Emer ..... 1½.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

24

Marx Nägädä dient

grosse Emer ..... 4.

Pfenning ..... 4.

Mehr dient Er

khleine Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

24v

Mathe Casperitsch dient

grosse Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

Mathe Strelez dient

khleine Emer ..... 1½.

Sechter ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

25

Jansche Plochl dient

khleine Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Andre Tschegrän dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

25v

Jacob Veýda dient

grosse Emer ..... 1½.

Sechter ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

26

Podtgarskyberg.

Der Emer helt sechzehen Tisch Khandeln

ain MäsBl.

Hainrich von Pauerspach dient

Emer ..... 4.

Pfenning ..... 4.

Vrban Pettrina dient

Emer ..... ½.

Sechter ..... ½.

Pfenning ..... 1.

26v

Mehr dient Er Emer ..... ½.

Pfenning ..... 1.

Item

Emer ..... ½.

Pfenning ..... 1.

Martin KhosBez dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

27

Mehr dient Er

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Caspar Mäyrgrab dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Stephan Mäyrgrab dient

Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 2.

27v

Jansche Hergulla dient

Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Jurÿ Mixa dient

Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Mathe Skhriniar dient

Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

28

Mathe Erhartitsch dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Arne Sckhriniar dient

Emer ..... ½.

Pfenning ..... 1.

Collman Finckho dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

28v

Jurÿ Beÿda dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Marina des Vrban Janschekhouitsch

Weib dient

Emer grosse Maß ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

29

Streÿantzenberg.

Alda ist zweÿerley Maß, der aine Emer

helt neünzehen Tisch Khandeln, der andere

sechzehen vnd ain Mäßl, der Sechter

dreÿ Viertl.

Collman Khoiñÿtsch dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Vrban Pettrina dient

grosse Emer ..... 5½.

Sechter ..... 5½.

Pfenning ..... 7.

29v

Sebastian Dobitscher dient

grosse Emer ..... 2.

Sechter ..... 3.

Pfenning ..... 3.

Ballasch Khautschitsch dient

khleine Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

30

Andre Duorscheckh dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Marina des Michael Tuscheckh

Weib dient

grosse Emer ..... ½.

Sechter ..... ½.

Pfenning ..... 1.

30v

Leonhard Petteckhs Weib dient

grossen Emer ..... ½.

Sechter ..... ½.

Pfenning ..... 1.

Lenkha des Andre Weißäckh

Weib dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

31

Preßlauerberg.

Der Emer helt vier vnd zwanzig Tisch –

Khandeln, der Sechter zwey Viertl.

Herrschaft Anckhenstain dient

Emer ..... 26.

Cappaun ..... 6.

Pfenning ..... 27.

Mathe Prebeckh dient

Emer ..... 1½.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

31v

Andre Prelleg dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

32

Ottockherberg.

Der Emer helt vier vnd zwanzig

Viertl ain Mäßl, der Sechter

halt zwey Viertl.

Andre Fegusch dient Emer ..... 3.

Sechter ..... 8.

Cappaun ..... 3.

Pfenning ..... 5.

Martin Zwetkho dient

Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2½.

Cappaun ..... 3.

Pfenning ..... 3.

32v

Michel Hrouath dient

Emer ..... 2.

Sechter ..... 5½.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 3.

Stephan Wreßnig dient

Emer ..... 2.

Sechter ..... 5½.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 3.

33

Phillipp Hrouath dient

Emer ..... 1.

Quart ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Mathe Läch dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 1.

33v

Lucaß Pregl dient

Emer ..... 2.

Quart ..... 1.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 3.

Arne Thoney dient

Emer ..... 2½.

Quart ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 4.

34

Jurÿ Erÿauez dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Mathe Wallanckho dient

Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

34v

Jansche Murckho dient

Emer ..... 1½.

Sechter ..... 4.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Michel Skhrinär dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Dieser Weingarten ist nicht zuerfragen.

35

Johann Wallich dient

Emer ..... 7.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 6.

Pfenning ..... 7.

Jansche Lubez dient

Emer ..... 2.

Sechter ..... 4.

Pfenning ..... 3.

35v

Michel Herz dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Ilgo Khoschutar dient

Emer ..... 2½.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 3.

36

Wenckho Dominckho dient

Emer ..... 1½.

Sechter ..... 5.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Mathe Schescherkho dient

Emer ..... 2.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

36v

Mehr dient er

Emer ..... 1.

Quart ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Thomäsch Hruath dient

Emer ..... 4.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 4.

37

Paul Pelzler dient

Emer ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Paul Pelzler dient

Emer ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 1.

37v

Magdalena des Caspar Fürbaß

Weiß dient

Emer ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

38

Khlein Prerad.

Der Emer helt vier vnd zwanzig Tisch –

Khandeln vnd ain Mäßl, der Sechter

helt zwey Viertl.

Thomash Khrischan dient

Emer ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Jacob Hruath dient

Emer ..... 4.

Sechter ..... 7.

Cappaun ..... 3.

Pfenning ..... 5.

38v

Jurj Wesßiackh dient

Emer ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Jansche Pussitsch dient

Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 3.

39

Mehr dient er Puschiz

Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 3.

Jansche Quär dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 4.

Pfenning ..... 2.

39v

Jurÿ Fegesch dient

Emer ..... 3.

Sechter ..... 3.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 4.

Lorenz Gollegkh dient

Emer ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

40

Videz Fegesch dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Hanß Lephant dient

Emer ..... 9.

Cappaun ..... 4.

Pfenning ..... 9.

40v

Groß Prerad.

Der Emer helt Tischkhandl vier vnd zwanzig
vnd ain Mäßl, der Sechter halt zweÿ Viertl.

Elisabetha Bonicellin dient

Emer ..... 28.

Sechter ..... 4.

Cappaun ..... 13.

Pfenning ..... 33.

Gregor Khuckhez dient

Emer ..... 1½.

Sechter ..... 4.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

41

Martin Schesherkho dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 1.

Gregor Schesherko dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

41v

Mathe Plochl dient

Emer ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

42

Pritischkhäberg.

Der Emer helt vier vnd zwanzig Viertl
ain Mäßl, der Sechter zweÿ Viertl.

Jacob Hrouath dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 3.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Michael Ponderckh dient

Emer ..... 2.

Sechter ..... 8.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 4.

42v

Jacob Sinkho dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 5.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Michel Ponderckh des Jurÿ Wer –
masch Weingarten, dient

Emer ..... 2½.

Sechter ..... 8.

Pfenning ..... 4.

43

Jurÿ Plochl dient

Emer ..... 1.

Quart ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Michel Wrätuscha dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 4.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

43v

Martin Dominco dient

Emer ..... 1½.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Jurÿ des Stephan Walleritsch

Sohn dient

Emer ..... 1½.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

44

Andre Wellauitsch dient

Emer ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

44v

Dornauberg.

Aldar sein zweÿerleÿ Maß, der aine

Emer helt vier vnd zwanzig Viertl ain Mäßl

der andere sechzehen vnd ain Mäßl, der

Sechter zwey Viertl.

Mathe Petterschiz dient

khleine Emer ..... 3.

Pfenning ..... 3.

Mehr dient Er

grosse Emer ..... 2.

Quart ..... 1.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

45

Sebastian Hrouath dient

grosse Emer ..... 1½.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Lucaß Juritsch dient

grosse Emer ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

45v

Gregor Creinz dient

grosse Emer ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Vide Zegulla dient khleine

Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

46

Jurÿ Arnusch dient

grosse Emer ..... 1½.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Lucas Juritsch dient

grosse Emer ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

46v

Jansche Gosß dient

grosse Emer ..... 2.

Quart ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Martin Schegulla dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

47

Caspar Läschitsch dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 3.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Caspar Läschitsch

grosse Emer ..... 3.

Sechter ..... 4.

Pfenning ..... 3.

47v

Vrban Habianez dient khleine

Emer ..... 1½.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

Mehr dient Er

khleine Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

Jurÿ Muchitsch dient

khleine Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

48

Jansche Müllneritsch dient

khleine Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Mathe Heuß dient

khleine Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

Tomash Schegulla dient

khleine Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

48v

Gregor Züßerle dient

khleine Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Mehr dient er

Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Mathe Wreßnig dient

grosse Emer ..... 2½.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 3.

49

Michel Valpotitsch dient

khleine Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Caspar Nembschäckh dient

khleine Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

Lorenz Schegulla dient

khleine Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

49v

Thomasch Herga dient

grosse Emer ..... 1½.

Sechter ..... 3.

Pfenning ..... 2.

Martin Juritsch dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

50

Stephan Villitschniägg dient

grosse Emer ..... 1.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 1.

50v

Klapendorfferperg.

Der Emer helt sechzehen Viertl vnd ain Mäßl.

Jacob Vidonia dient

Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

Michel Muchitsch dient

Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

Jurý Repp dient

Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

51

Wein Perg.

Alda ist zweyerleý Maß, der aine

Emer halt vier vnd zwanzig Viertl,

der Sechter zweý Viertl, der andere

Emer halt sechzehen Tisch Khandeln,

vnd der Sechter vier Viertl.

Martin Hrouath dient

grosse Emer ..... 1.

Quart ..... 1.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

51v

Jurý Plasckh dient

grosse Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 3.

Andre Papesch dient

khleine Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Andre Schussteritsch dient

Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

52

Geörg Mallonig dient

khleine Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Mehr dient er khleine

Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Mathe Gämble dient

khleine Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

Gregor Schusteritsch dient

khleine Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

52v

Mathe Päpesch dient

khleine Emer ..... 3½.

Pfenning ..... 4.

Sebastian Perger dient

khleine Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Mehr dient er khleine

Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

Martin Wreßnig dient

grosse Emer ..... 1½.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 1.

Pfenning ..... 2.

53

Anthoni Päpesch dient

khleine Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Merth Vittÿ dient

khleine Emer ..... 4½.

Pfenning ..... 5.

Jansche Repp dient khleine

Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Gregor Sckhoffitsch dient

khleine Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

53v

Arne Sorne dient

grosse Emer ..... 2.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 3.

Mathe Sorman dient

khleine Emer ..... 2.

Sechter ..... 4½.

Cappaun ..... 3.

Pfenning ..... 4.

54

Pernekhberg.

Der Emer helt vier vnd zwanzig Viertl

der Sechter zwey Viertl.

Merth Vittÿ dient

grosse Emer ..... 7.

Cappaun ..... 6.

Pfenning ..... 3.

54v

Rottenmaner Perg.

Alda ist zweyerley Maß, der groÿße Emer
helt vier vnd zwanzig Viertl vnd ain Mäsßl
der mittlere halt sechzehen Viertl vnd ain
Mäsßl, vnd der khleine zwölff Viertl, ain
Mäsßl, vnd der Sechter halt zwey Viertl.

Jurÿ des Michel Sohn dient

khleine Emer ..... 2½.

Quart ..... 1.

Sechter ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 4.

Geörg Mallonig diente

mitle Emer ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 1.

55

Vido Putschkho dient

mittere Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Mehr dient Er

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Hanß Paumans Weingarten so aniezo

zur Herrschafft Hoffweingarten

mittere Maß Emer ..... 4½.

Pfenning ..... 5.

Item grosse Emer ..... 5.

Sechter ..... 5.

Quart ..... 1.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 6.

55v

Niclaß Creüz dient

khleine Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 3.

Mehr dient Er

khleine Emer ..... 2½.

Sechter ..... 4.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 3.

56

Lucaß Schallamun dient

grosse Emer ..... 2.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Geörg Oelperger dient

grosse Emer ..... 3.

Sechter ..... 7.

Cappaun ..... 3.

56v

Mehr dient er Oelperger

mittlere Emer ..... 3½.

Cappaun ..... 2.

Pfenning ..... 8.

Gregor Gallab dient

mittlere Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

57

Poduintzen Perg.

Der Emer helt sechzehen Tisch Khandl,

der Sechter halt dreÿ Viertl.

Sebastian Perger dient

Emer ..... 7½.

Sechter ..... 3.

Pfenning ..... 8.

Jacob Forsstneritsch dient

Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

57v

Peter Rugler dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Andre Marckhouitsch dient

Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

Mathe Khrandosheckh

Emer ..... 1½.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 2.

58

Thomasch Arnusch dient

Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

Andre Brushkhouniäckh

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Stephan Menzl dient

Emer ..... 1½.

Pfenning ..... 2.

58v

Christoff Pränagl dient

Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

Mathe Hrouath dient

Emer ..... ½.

Pfenning ..... 1.

Andre Juuans Sohn dient

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

59

St. Oßwaldt Khirchen Weingart dient

Emer ..... 2½.

Pfenning ..... 3.

Franz Guffante dient

Emer ..... 10½.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 12.

Mehr dient er

Emer ..... ½.

Sechter ..... 1.

Pfennig ..... 1.

59v

Gregor Khrandosheckh dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

St. Oßwaldt Khirchen dient

Emer ..... 2½.

Sechter ..... 2.

Pfenning ..... 3.

Jurÿ Sckhockh dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

60

Wolff Lorenz Lampertitsch der Zeit

zum Hoff eingezogen

Emer ..... 1.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Lucaß Haßler dient

Emer ..... 4.

Pfenning ..... 4.

60v

Pätzingberg.

Der Emer helt sechzehen Viertl ain

Mäsßl, der Sechter zweÿ Viertl.

Andre Schegulla dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Lucaß Laschiz dient

Emer ..... 1.

Sechter..... 1.

Pfennig .....1.

61

Jansche des Ballauschen Sohn dient

Emer ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Mehr dient Er

Emer ..... ½.

Sechter ..... 1.

Pfenning ..... 1.

Niclaß Tschusch dient

Emer ..... 3.

Pfenning ..... 3.

61v

St. Oßwaldt Khirchen Weingart

dient Emer ..... 2.

Pfenning ..... 2.

62

Weinzehendt.

Dan hat das Guett Dornau, neben der Commenda
Grossen Sontag, in nach gesezten Weinbergen,
wie von alters obseruiert worden, den Mosst
mit ainander abzuzehndten, vnd gebührt jeden
Thail die Helffte, von ainen Starttin ain Emer, nemblichen

Preßlauerberg

Otockherberg

Khlein: vnd Thail groß PreradPerg

Pollänzerberg

Prittiskhaperg

62v

Thraidtzehendt.

Dan ist ain Thraidtzehent, welicher neben der Herrschafft
Ober Pettau, vnd Herrn Pfarrer daselbsten in Thailß denen
jenigen hienach beÿ den Hirsch Verschnickh specificierten
Dörffern, wird von alters herkhomben, in Waizen, Khorn, Gersten
Haber, vnd Gänsen, mit ain ander beschriben,
Volgundts abgethailt, vnd durch jeden Thail sein Portion
selbsten abgeführt werden muß, davon aber dem Guett
Dornau allein von der Helffte daß dritl gebühret.

63

Hirsch Verschnig.

In denen hienach specificierten Dörffern gebührt dem
Guett Dornau der Sackhzehent, sonsten Hirsch Verschnickh
genandt allein abzuführen.

Sabouezdorff.

Alda helt die Maß acht vnd achtzig gestrichener

Thisch Khandl.

So da macht 4. gestrichne

Pättauer Görz

NB:/ sein nur 21 ganze vnd 5

halbe Hüeben.

Alda seindt zwey vnd zwanzig ganze, vnd secht

halbe Hueben, von jeder ganzen gebührt ain,

von halber aber ain Halb Schaff, Haarreisten von ganzer zwanzig, von halber zehen.

63v

Ober Härtl.

Windisch Peruanzech genandt.

Dise Maß helt acht vnd achzig gestrichener

Thisch Khandeln.

Alda seint acht ganze vnd zwey halbe Hüeben, von jeder

ganzen gebührt ain: von halber aber ain halb Schaff,

Haarreisten von ganzer zwanzig, von halber zehen.

Mitter Härtl.

Windisch Sabotinzen genandt.

Dise Maß helt acht vnd achzig Thisch Khandeln,

vnd zwanzig Haarreisten ain Pfundt.

Alda seindt zehen ganzer Hüben, von jeder ganzen

gebühret ain, von halber aber ain halb Schaff,

Haarreisten von ganzer zwanzig von halber zehen.

Puechdorf.

Dise Maß helt neünzehen gehaufter Tischkhandl,

vnd von jeder Hueben gebührt vier:

von halber aber zween Görz Hirsch.

Alda seindt vier vnd zwanzig ganze, vnd dreÿ halbe Hüben,

dienen wie hieoben Geldt, Haarreisten aber nichts:

Formindorff.

In diesen Dorff hat man allein von denen hienach gesezten

Hübnen, den Verschnickh zunemben, vnd helt die Maß alda

zwanzig Tisch Khandlen, vnd zwanzig Haarreisten

ain Pfundt , gebührt von ainer ganzen Hueben vier Schaff,

von ainer halben die Helfft, Insimili Haarzehling von ainer

ganzen zwanzig, von ainer halben zehen.

64v

Niclaß Petteg von ainer ganzen Hueben.

Mehr dient er Pettegg von ainer halben

Hueben.

Arne Khobätsch dient von ainer ganzen Hueben.

Niclaß Pettigg von ainer halben Hueben.

Khombt dopelt ein.

Andre Stepich dient von ainer ganzen Hueben.

Stephan Tschedul dient von ainer ganzen Hueben.

Mathe Khorber von ainer ganzen Hueben.

Zumerckhen, daß alda von ainer ganzen

ist außzulassen

Hueben vier: von ainer halben Hueben aber

zweÿ Maß oder Schaff Hirsch Verschnickh zue –

geben, vnd nemben gebührt, Haarreisten aber
von ganzen 20, von halber zehen Zehling ge –
hört.

65

Wratißlouetz.

Alda ist was gehauffter ain gestrichener Pettauer Görz,
vnd gehören in disen Dorff zu dem Guett Dornau zween
Thail, vnd Herrn Pfarrer zur St.Lorenzen der dritte Thail.

Alda gebührt von ainer ganzen Hueben zwey, von ainer
halben ain Schaff, Haarreisten von ainer ganzen vierzig,
von ainer halben aber zwänzig Zehling, vnd sein
alher dreÿ ganze vnd zehen halbe Hüben.

65v

Khlapendorff.

Dise Maß helt zwanzig gehauffter Thisch Khandeln,
vnd gehört der erst Thail zu dem Guett Dornau, der andere
Thail Herrn Franzen Herrn von Stubenberg, vnd der drite
Thail Herrn Pfarrern zur St. Laurenzen, gebührt von ainer
ganzen zwey, von ainer halben ain Schaff, Haarzehling
von ainer ganzen 20. von ainer halber aber zehen.

Alda seindt achzehen ganze vnd ain halbe Hueben.

Khrottendorff.

Diß Dorff mueß nach Puechdorff geschriben werden,
vnd ein 6: vnd zwey halbe Hueben.

Alda seindt sechs vnd ain halbe Hueben, vnd gibt ain jeder
von ganzer Hueben zween gehauffte Pettauer Görz,

von der halben die Helffte, Haar aber nichts.

66

Gehültz vnd Wälder.

Dan gehört zu disen Guett negst beÿ dem Hoff,
der Hoffwaldt genandt, darinnen maisten -
thailß Aÿchbaumber, vnd Erlach Holz.

Item ist hierzue ain anderer Waldt, welicher mit der
Herrschaft Anckhenstain Wäldern angränzt, vnd vermischt.

Fischwasser.

Soweit sich deß Guetts Dornau, vnd deroselben Unterthanen
Gründten erstreckhen, hat man von da selbsten auß
die Fischereÿ an der Peßniz alleinig.

66v

Weingärten.

Ferrers gehört alhero der Hoffweingartt, sambt darbeÿ
stehenden Weinzierleÿ, in Rottenmannerperg, wie solicher
von alters hero mit Rain vnd Stain umbfangen welcher
sonsten schon in disen Urbario beÿ dem specificierten
Perckhrecht einkhomben ist.

Mehr ein anderer Hoffweingartten welcher dem Vrbario
nach St. Laurenzen mit zween Emern dienstbar ist.

Wißmadt.

Hierzu gehört auch ain große Wißen, nägst beÿ der Peßniz
gelegen, die Hoffwissen genandt, wie selbige von alters
alhin genossen worden.

67

NB. etliche Pfundt auß dem Dornauerischen Vrbari

Foleo 1.o Thomasch Herga

Mehr dient Thomash Herga

von ainer andern Hueben ..... 45. Kr.

NB hat nie mehr von disen Grundt gedient dan nur 1 Fl.

Verbleibt demnach nachmalß darbey Idest 1. Fl.

Khlappendorff

Thomasch Lätschen dient vor die Roboth Startin ½.

Perckhrecht zu Unter Selzaberg

Marx Nägäda dient vor obbemeldte

6 Emer jährlichen in Geldt 7. Fl. 48. Kr.

4.2 Analiza posestne strukture in dohodkov gospostva

4.2.1 Topografija vasi

Po abecednem vrstnem redu so navedene vasi in razvoj toponimov skozi nekaj stoletij, ki jih je bilo mogoče najti v določeni literaturi.

Borovci (*Borouetz*, fol. 16v): vas V od Ptuja, ok. 1458 imenovana *Worofcze*, ok. 1492 *Warobitza*, leta 1542 *Worowetzdorff*, med leti 1763–1787 *Borouez*.⁷⁴

Bratislavci (*Wratißlouetz*, fol. 65): razloženo naselje SV od Polenšaka v dolini ob manjšem potoku ter po sosednjih pobočjih in slemenih vinorodnega gričevja. Za Škofjo vas ugotavlja Kos, da je bila to zadnja vas v smeri proti vzhodu, ki je bila še nadškofova last in je imela poleg slovenskega imena Bratislavci tudi izginulo ime Škofja vas. Prvič so Bratislavci omenjeni kot *Brattuzlausdorff* leta 1286, nato leta 1322 kot *Bratizlastorf sive Pischolsdorf* in leta 1495 kot *Bischolfsdorf* – Škofja vas, 1597 kot *Bischoldorff* ali *Wrätißlauiz*, med leti 1763–1787 kot *Braslavcze*.⁷⁵

Brezovci (*Pürckhdorff*, fol. 16): vas V od Ptuja pri Lasigovcih, 1286 imenovana *Pirkch*, 1322 *Pirch*, 1495 *Pirich*, ok. 1500 *Ober Pirkh*, 1763–1787 *Brezovcze*.⁷⁶

Bukovci (*Puechdorff*, fol. 64): dolga obcestna vas na obeh straneh glavne ceste Ptuj – Varaždin, ki spremlja ptujsko poljsko traso ob Dravi. Listinsko se leta 1286 prvič omenja kot *Puech*, enako tudi leta 1322 in 1495, leta 1597 kot *Puch dorff*, med leti 1763–1787 *Bukovzy*.⁷⁷

---

⁷⁴ Blaznik, Slovenska Štajerska 1, str. 53; Bračič, Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev, str. 249; Vincenc Rajšp, Vladimir Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787, Opisi, 6. zvezek, str. 191 (dalje: Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu).

⁷⁵ Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, str. 48; Blaznik, Slovenska Štajerska 1, str. 59; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 174; Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Historično socialnogeografska študija, Maribor 1975, str. 46 (dalje: Bračič, Ptujsko polje).

⁷⁶ Blaznik, Slovenska Štajerska 1, str. 74; Bračič, Ptujsko polje, str. 46; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 177.

⁷⁷ Blaznik, Slovenska Štajerska 1, str. 83; Bračič, Ptujsko polje, str. 46; Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, str. 49; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 192.

Dornava (*Dornau*, fol. 2): vas V od Ptuja, prva omemba 14. junija 1178 ?, 1495 imenovana *Dornaw*, ok. 1500 *Dornperg*, leta 1542 *Dornawdorff*, med leti 1763–1787 *Dorna/Dornau*.⁷⁸ Sedež zemljiškega gospostva.

Formin (*Formindorff*, fol. 64): vas V od Ptuja, prvič omenjena kot *Virmein* leta 1271, leta 1286 se omenja kot *Firmey*, leta 1542 pa kot *Formeindorff*, med 1763–1787 *Formin*.⁷⁹

Hlaponci (*Khläpondorff*, fol. 11): naselje v Slovenskih goricah SV od Ptuja. Vas se je leta 1473 imenovala *Klappendorf*, 1476 *Klabppendorf*, med 1763–1787 pa *Lapincze*.⁸⁰

Pacinje (*Pätzingberg*, fol. 60v): so razloženo naselje v dolini Pesnice, deloma ob cesti Ptuj – Gornja Radgona in deloma ob cesti do Spodnjega Velovleka. Pred letom 1500 se je vas imenovala *Waizingerperg*, ok. 1500 *Patzingerperg*, 1597 *Päzing* ali *Pürckh*, med 1763–1787 *Pazing*.⁸¹

Prvenci (*Ober Hartl*, fol. 63v): sredi Ptujskega polja in ob vaški cesti zasnovano naselje okoli kilometer od ceste Ptuj-Ormož se kot *Oberhard* omenja leta 1322 in nato kot *Oberhart* leta 1495, 1597 kot *Oberhart dorff*, med 1763–1787 kot *Prvenzy*.⁸²

Spodnje Selca – Sejanci (*Unter Seltza*, fol. 17): vas pri Veliki Nedelji v območju Ormoža, ok. 1500 imenovana *Seltzen*, med 1763–1787 pa *Sziancze*.⁸³

Sobetinci (*Mitter Hartl*, fol. 63v): obcestno naselje na prodnati terasi Ptujskega polja ob cesti Ptuj-Muretinci je kot *Zobendorf* listinsko izpričano prvič leta 1286,

---

⁷⁸ Blaznik, Slovenska Štajerska 1, str. 158; Bračič, Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev, str. 248; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 190.

⁷⁹ Bračič, Ptujsko polje, str. 46–48; Bračič, Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev, str. 242; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 182.

⁸⁰ Blaznik, Slovenska Štajerska 1, str. 278–279; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 176.

⁸¹ Pavle Blaznik, Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500, 2. knjiga N–Ž, Maribor 1988, str. 41 (dalje: Blaznik, Slovenska Štajerska 2); Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, str. 48; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 345.

⁸² Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 152; Bračič, Ptujsko polje, str. 46; Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, str. 49; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 191.

⁸³ Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 271; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 173.

nato kot *In medio Hard* leta 1322 in kot *Mitterhart* leta 1495, leta 1597 kot *Mitterhart dorff*, med 1763–1787 *Szobetincze*.⁸⁴

Zabovci (*Sabouездorff*, fol. 63): vas JV od Ptuja, 1477 imenovana *Saba*, 1492 *Sawetz*, 1542 *Sabbouездorff*, med 1763–1787 *Zabovczen zu Picheldorff*.⁸⁵

Žabjak (*Krottendorf*, fol. 65v): vas v območju Rogoznice Sv od Ptuja, ok. 1500 imenovana *Krottendorf* ali *Sabiakckhperg von Krotendarff*, med 1763–1787 *Krottendorf oder Schablek*.⁸⁶

Imen vrhov ni bilo zaslediti, osnovnemu imenu kraja se doda na koncu beseda – perg oz. – berg in tako dobimo ime vinskega vrha. Vinorodni vrhovi so se zagotovo nahajali v bližini vasi. Danes teh imen ne najdemo več.

Podgorski vrh (*Podtggarskyberg*, fol. 26): Podgorci so vas v območju Ormoža, ok. 1500 imenovana *Podgortzen*, pred tem *Podgorzerperg*, med 1763–1787 pa *Podgorczi*.⁸⁷

Podvinski vrh (*Poduintzen Perg*, fol. 57): Podvinci so velika obcestna vas, pretežno ob cesti Ptuj-Gornja Radgona in vzporednih poteh, je tesno naslonjena na Kicar. Prvič so omenjeni leta 1286 kot *Weingartpuhel*, nato leta 1495 kot *Weingartpüchel*, med 1763–1787 kot *Podvinzen*.⁸⁸

Rotmanski vrh (*Rottenmaner Perg*, fol. 54v): Rotman – v bližini Polenšaka, 1473 imenovan *Ratman*, med 1763–1787 *Rotmar/Rokmar*.⁸⁹

---

⁸⁴ Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 317; Bračič, Ptujsko polje, str. 46; Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, str. 49; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 181.

⁸⁵ Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 532; Bračič, Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev, str. 236; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 381.

⁸⁶ Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 545; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 384.

⁸⁷ Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 94; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 178.

⁸⁸ Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 106; Hernja Masten, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, str. 48; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 190.

⁸⁹ Blaznik, Slovenska Štajerska 2, str. 245; Rajšp, Kološa, Slovenija na vojaškem zemljevidu, str. 355.

4.2.2 Hubna posest in obveze

Zbirni pregled zemljiških dajatev v ravninskih vaseh je narejen po enotni metodologiji. Za vsako vas je navedeno število obdelovalnih enot, število podložnikov gospostva Dornava in posebnosti. Število podložnikov in število obdelovalnih enot se vedno ne ujema, saj je lahko imel isti podložnik več obdelovalnih enot.

Kot že zapisano, prvi del urbarja – urbar činžnih dajatev, ki zajemajo najprej denarno dajatev (koliko so oddajali za hube), nato naturalno dajatev (dajatve kokoši, jajc, kopunov, v enem primeru koštruna, prediva in vrste žitnih dajatev), je popisano na fol. od 2 do 20. Ta del zajema posest v vaseh: Dornava, Hlaponci, Brezovci, Borovci, Spodnja Selca – Sejanci.

Činž so kmetje plačevali deželnemu knezu, ne zemljiškemu gospodu. Ostale dajatve so pripadale zemljiškemu gospodu. Med te so spadale: kokoši, jajca, kopuni, v enem primeru koštrun, predivo in žito (pšenica, mešano žito in oves). Beseda Khorn pomeni žito in najverjetneje gre v tem primeru za mešano žito (polovica pšenice, polovica rži ali katerega drugega žita). Beseda Khorn je takrat lahko pomenila koruzo, ki se je v 17. stol. že uveljavila. Vprašanje pa je ali je že bila urbarialna dajatev. Predivo se je oddajalo v povezih/povesmih. Pšenico, mešano žito in oves pa so podložniki oddajali v koricah.

Podložniki nasplošno niso oddajali večjih žitnih dajatev. Tako malo žita so oddajali najbrž iz dveh razlogov. Prvič zato, ker niso imeli veliko njiv, pa še te so bile najverjetneje manjše, kar je prineslo tudi manjšo količino žita. Tako jih zemljiški gospod ni bremenil s tem. Po drugi strani pa mogoče zemljiški gospod niti ni bil zainteresiran za žitne naturalije.

Tlaka se v obravnavanem urbarju omenja le posredno. Pri Luki Bernašu, ki je imel hubo v Dornavi, je omenjeno, da je za tlako oddajal enega koštruna. Tega je zemljiški gospod najverjetneje uporabil za hrano delavcev. V Hlaponcih je bil podložnik Tomaž Lačen, ki je za tlako oddajal polovico štrtina vina. To vino je prav tako najverjetneje šlo za potrebe delavcev na gradu in dominikalnih posestih. Le še v enem primeru je omenjena tlaka in sicer pri Mateju Pucihu s hubo v

Brezovcih, ki je oddajal deset goldinarjev za davke in tlako. Podložniki so prav gotovo bili zavezani vsem vrstam neizmerjene/nezapisane tlake (ročni, orni, vozni itd.), saj je bila nujna.

Dornava

V vasi Dornava je istoimensko gospostvo imelo 45 davčnih oz. obdelovalnih enot in 34 podložnikov (hasnovalcev). Deset podložnikov je zraven hube za katero so plačevali činž in oddajali dajatve, oddajalo še: Gregor Cizerl, Janže Krajnčev sin, Jurij Lašič, Štefan Šešerko in Janže Kos za travnik, Matej Heß in Janže Hanžel za domec, Vid Cigula za njivo, Matej Breznik za zemljišče, Luka Bernaš za tlako. Zanimivost je ta, da je L. Bernaš oddajal enega koštruna in gre za edini primer te vrste dajatve. Štefan Čerič je oddajal za kočjo činž in davek letno 1 goldinar (gld), 30 krajcarjev (kr) in dva kopuna, Ulrik Krajnc za kočjo dva kopuna, Janže Šegula za kočjo in njivo činž in davek 45 kr, šest kopunov in 20 jajc. Tisti, ki so oddajali za kočjo so bili kočarji, kar pomeni, da so bili najemni delavci, niso imeli zemljiške posesti in tako tudi niso mogli oddajati dajatev iz posesti. Zanimivo je, da Ulrik Krajnc ni oddajal činža, kar kaže na to, da je bil še večji revež. Oddajal je le dva kopuna. V nasprotju z njim je kočar Štefan Čerič oddajal največji činž med vsemi. On je delal in za svoje delo je dobival denar, ki ga je oddajal za činž. Drugih dajatev (razen dveh kopunov) ni oddajal, ker ni imel.

Podložnika Matej Heß in Janže Hanžel sta oddajala zraven hube še za domec. Domec – oštata je bila enota, ki je obsegala okoli četrtno hube.

Urban Jernejev sin je oddajal tudi tri korce pšenice, tri korce mešanega žita in tri korce ovsa. Pet podložnikov: Luka V(B)ek, Matej Peteršič, Štefan Veličnik, Andrej Gregorec in Štefan Herga je prav tako oddajalo korce ovsa.

Popisu dajatev je na koncu urbarja dodan list s popravki (fol. 67). Gre za podložnika Tomaža Herga, ki je oddajal še za eno drugo hubo 45 kr.

Tabela št.1: Sumarični pregled urbar. dajatev gospostva Dornava v Dornavi

Podložniki	činž (fl kr d)	kokoši	jajca	kopuni, koštrun	predivo (povez)	pšenica (korci)	mešano žito (korci)	oves (korci)
Tomaž Herga	1			2				
Jakob Krajnc	1	4	5		1			
Matej Gottwein	1	4	15					
Gregor Abramb	1	4	15					
Pavel Cizerl	1	4	15					
Gregor Cizerl + še za travnik	1 5 3	4	15					
Marko Horvat	1 20	4	15		1			
Matej Heß + še za domec	1 18 20	4 4	15 20					
Vid Cigula + še za njivo	1	4	15	1				
Janže Krajncv sin + še za travnik	1	4	15	2				
Jurij Lašič + še za travnik	1			2				
Janže Šegula + še za kočo in njivo	1 18 45	4	5 20	6	1			
Matej Breznik + še za zemljišče	1 15 40	4	5		1			
Janže Herga	1							
Martin Urbanov sin	1							
Jernej Jurijev sin	1							
Janže Hanžel + še za domec	1 18 15	4 4	5 20		1			
Miha Cigula	1	4	15					
Štefan Šešerko + še za travnik	1 12	6	10	4	3			
Benedikt Dominko	1	3	5		1½			
Lovrenc Šegula	1	3	5		1½			
Luka Bernaš + še za tlako	45	3	5	1 x koštrun	1½			
Lovrenc Herga	1	3	5	2	1½			
Janže Kos + še za travnik	1	3	5	2	1½			
Gašper Lašič	1	6	10		2			
Pavel Grozdovnjak	1	3	5	2	1½			
Urban Jernejev sin	45		20	2		3	3	3
Štefan Čerič od koče	1 30			2				
Ulrik Krajnc od koče				2				
Luka V(B)ek	1 15	5	10					8
Matej Peteršič	1 15	5	10					6
Štefan Veličnik	1 15 1	5	10					8
Andrej Gregorec	1 15 1	5	10					8
Štefan Herga	1 15 1	5	10					10
Skupno	38 21 3	115	335	29 +1	19	3	3	43

Hlaponci

V Hlaponcih je gospostvo Dornava imelo 21 davčnih oz. obdelovalnih enot in 18 podložnikov. Urban Habjanec/Habjanič je imel zraven hube v Hlaponcih še vinograd v Dornavskem vrhu. Andrej Šušteršič je oddajal za hubo in zemljišče ter kočo. Vid Pučko pa za dvor, zraven tega pa še za dveh hubi. Andrej Rajner je imel v najemu mlin od katerega je oddajal 24 kr in dva kopuna. Za Tomaža Lačna je na koncu urbarja v popravkih (fol. 67) navedeno, da je oddajal za tlako polovico štrtina vina.

Tabela št. 2: Sumarični pregled urbar. dajatev gospostva Dornava v Hlaponcih

Podložniki	činž (fl kr d)	kokoši	jajca	kopuni	predivo (povez)
Urban Habjanec/Habjanič	0 48				1½
Urban Muhič	0 48				1½
Niko Krajnc	1		20	2	
Urban Kamper	0 48				1½
Andrej Šušteršič + še za zemljišče in kočo	1 3	4	10		
Jernej Zorman	1	4	10		
Miha Krajnc	36	2	5		
Matej Čenser	1	3			
Jurij Muhič	1	3	15		1½
Pavel Papež	1	3	8		
Andrej Rep	1	4	10		
Filip Muhič	1 15	7	15		
Vid Pučko: + za domec + še za hubo + še za drugo hubo	1 10 25 37 2		30	3	
Andrej Rajner od mlina	24			2	
Matej Rep	1 12		20	2	
Janže Rep	1 45		30	3	
Andrej Papež	1 30				
Tomaž Lačen	1		10	1	
Skupno	19 78 2	30	183	13	6

Brezovci

V Brezovcih je bila le ena obdelovalna enota enega podložnika gospostva Dornava. To je bil Matej Pucih, ki je plačeval za hubo 1 gld in 30 kr. Vendar opomba (NB) trdi, da je primerjalno oddajal kar 10 gld za davke in tlako, ter še 15 nekakšnih polizdelkov – *Pandtraiff*.

Borovci

Prav tako je bil v Borovcih le en podložnik dornavskega gospostva z eno obdelovalno enoto. To je bil Luka Bernaš, ki je plačeval za kupnopravno kmetijo činž in davek 10 gld in oddajal dva kopuna. Opomba pa zanj navaja, da je opravljal neko posebno služnost. Prav ta je v Dornavi oddajal za tlako enega koštruna.

Oba podložnika sta imela zelo podoben položaj in davek je pri obeh isti. Gre za poseben primer, kjer je vse izraženo v denarju in ni drugih dajatev, razen polizdelkov in dveh kopunov.

Spodnja Selca - Sejanci

V Sejancih je imelo gospostvo 12 podložniških enot in deset podložnikov. Andrej Šnabl/Žnabl je imel dve hubi. Tomaž Štiberc je oddajal za svojo hubo in še za hubo Jurija Gašperiča, kar pomeni, da je z dovoljenjem gospostva prevzel hubo v hasnovanje od le-tega. Za vse podložnike enako velja, da so oddajali činž, kokoši, jajca, predivo v povezih/povesmih in pšenico v korcih. Glede na njihovo število je zanimivo, da so oddajali veliko število jajc (230).

Tabela št. 3: Sumarični pregled urbar. dajatev gospostva Dornava v Spodnji Selci - Sejancih

Podložniki	činž (fl kr)	kokoši	jajca	predivo (povez)	pšenica (korci)
Valentin Gašperič	1 8	4	20	1	2
Jurij Bratuša	1 10	2	10	½	1
Blaž Majcen	1 8	4	20	1	2
Tomaž Bergula	1 8	4	20	1	2
Jakob Vajda	1 12	6	30	2	3
Urban Bezjak	1 8	2	10	1	1
Kolman Kajnič	1 20	8	40	2	4
Tomaž Štiberc	1 8	6	20	3	4
+ še za hubo Jurija Gašperiča	1 8	6	20	3	4
Andrej Šnabl/Žnabl	1 8	4	20	1½	2
+ še za drugo hubo	45	4			
Filip Cajnko	57	2	20	1½	2
Skupno	12	52	230	17½	27

Teh pet krajev se nanaša na ravninsko posest in so obravnavani posebej. Podložniki so kot edino denarno obvezo plačevali činž (davek), kar pri gorski posesti niso. V teh petih vaseh je imelo gospostvo Dornava 80 obdelovalnih enot in 65 hasnovalcev. Skupno so oziroma naj bi oddajali 80 goldinarjev, 129 krajcarjev in pet denaričev, 197 kokoši, 748 jajc, 44 kopunov in enega koštruna, 42½ povezov/povesmov prediva, 30 korcev pšenice, tri korce mešanega žita in 43 korcev ovsa. Med predivo se lahko šteje lan (šop lanu je predstavljal povez/povesem) ali pa volna. Volna bi pomenila, da so kmetje redili ovce, kar bi tudi bilo možno, saj je omenjen koštrun.

Vrsta dajatev je bila seveda v prvi vrsti odvisna od tega, kaj so podložniki na svojih kmetijah pridelovali, višina pa od vrste in obsega gospodarskih enot, ki so jih podložniki uživali. Zanimivo je, da so oddajali le perutnino. Prav gotovo pa so redili tudi druge vrste živali: govedo, svinje itd.

Naturalne dajatve so se porabile delno za graščinsko kuhinjo in potrebe zemljiškega gospoda, gotovo pa tudi kaj za prodajo. Prodajali so vse razen jajc, ki niso bila primerna za transport. Skupaj s pšenico so jih uporabljali za peko kruha. Oves so potrebovali za krmo konjem.

V času Sauerjev je dornavsko gospostvo štelo 80 obdelovalnih enot v ravninskih vaseh in kasneje se je to število večalo. Zemljiški gospodje so kupovali in dodajali posesti, ki so bile v bližini in jih upravno vključevali v dornavsko posest. Gospostvo je imelo leta 1754 v 14 naseljih 230 podložnih hiš in v 32 predelih 92 sogornikov. Leta 1772 pa je gosposčina obsegala 260 podložniških hiš v 31 vaseh in mnogo gornine. Običajno je manjšanje posesti, a v primeru dornavskega gospostva gre za večanje posesti, ki so jo novi lastniki dodajali. Takšna je bila politika vodenja zemljiškega gospostva v 17. in 18. stol.

4.2.3 Gorninska posest in obveze

Gorninski del urbarja ima zapisane obveze po posameznih vinskih vrhovih na fol. 21–60v. Gospostvo je pobiralo gornino v goricah: Spodnja Selca – Sejanski vrh, Podgorski vrh, Strjanski vrh, Preclavski vrh, Otošak pri Tibolcih, Mali Prerad, Veliki Prerad, Pritiska (pri Slomih), Dornavski vrh, Hlaponski vrh, Vinski vrh, Pernekhberg, Rotmanski vrh, Podvinski vrh in Pacinje. Mere za gorninski mošt so bile – odvisno od kraja do kraja: veliko vedro (*grosse Emer*), srednje vedro (*mittere Emer*), malo vedro (*kleine Emer*), namizni vrč (*Tisch Khandel*), maseljč (*Mässl, Mäßl, Mäsßl*), žehtar (*Sechter*), kvart (*Quart*) in četrt (*Viertel*). Gorski denarič je bil sestavni del gorninske obveze. Ob moštu in denariču/ih je gorski gospod v največ primerih zahteval še kopuna ali več kopunov, a ne povsod.

Spodnja Selca – Sejanski vrh

V Sejanskem vrhu je dornavske urbarialne vinograde – skupaj 18 obdelovalnih enot – hasnovalo 16 sogornikov. Tomaž Štiberc (najverjetneje ta s hubo v Sejancih) in Mare Nagode sta oddajala za dva vinograda. V popravkih (fol. 67) je navedeno, da je Mare Nagode oddajal šest veder letno, kar je znašalo sedem gld in 48 kr.

Veljali sta dve meri: veliko vedro je držalo 19 namiznih vrčev, malo vedro pa 16 namiznih vrčev in en maseljč. Žehtar je držal tri četrtje.

Tabela št. 4: Sumarični pregled gorninskih obvez v Sp. Selci – Sejanskem vrhu

Sogorniki	veliko vedro	malo vedro	žehtar	denariči
Matej Pavlič	2		2	2
Blaž Krajnc	1		1	1
Ambrož Marin	2		2	2
Janže Kosi	1		1	1
Tomaž Štiberc + še za en vinograd	2	1	2 1	2 1
Blaž Majcen	2½		2½	3
Matej Rojko	2		2	2
Miha Gašperič		2	2	2
Matej Petek	1½		2	2
Ulrik Magdič	1½		2	2
Mare Nagode + še za en vinograd	4	2		4 2
Matej Gašperič	2½		2½	3
Matej Strelec		1½	1½	2
Janže Plohl		1	1	1
Andrej Čegran	1		1	1
Jakob Vajda	1½		1½	2
Skupno	24½	7½	27	35

Podgorski vrh

Tabela št. 5: Sumarični pregled gorninskih obvez v Podgorskem vrhu

Sogorniki	vedro	žehtar	denariči
Henrik pl. Pauerspach	4		4
Urban Petrina + še za en vinograd + še za drugi vinograd	½ ½ ½	½	1 1 1
Martin Kosec + še za en vinograd	1 1		1 1
Gašper Majgrab	1		1
Štefan Majgrab	2	2	2
Janže Hergula	2		2
Jurij Mikša	2		2
Matej Škrinjar	1½		2
Matej Erhartič	1		1
Jernej Škrinjar	½		1
Kolman Finko	1	1	1
Jurij Vajda	1		1
Marina žena Urbana Janžekoviča	1 (veliko vedro)	1	1
Skupno	20½	4½	23

V Podgorskem vrhu je dornavsko gospostvo imelo 15 obdelovalnih enot, hasnovalo jih je 13 sogornikov. Urban Petrina je oddajal za tri vinograde, Martin Kosec pa za dva. Omenjena je tudi ženska po imenu Marina, žena Urbana Janžekoviča, ki je oddajala vedro velike mere, kot piše samo v njenem primeru. Kot je iz tabele razbrati je zaradi lažje preglednosti veliko vedro, ki ga je oddajala Marina, prišteto k ostalim.

Veljalo je, da vedro drži 16 namiznih vrčev in en maseljč.

Strjanski vrh

V Strjanskem vrhu je imelo gospostvo Dornava osem obdelovalnih enot in enako število sogornikov. Tu je imel še en gorninski vinograd že pri Podgorskem vrhu omenjeni Urban Petrina. Gornino so oddajale tudi tri ženske: Marina, Lenka in žena Lenarta Petka.

Veljali sta dve meri: veliko vedro je držalo 19 namiznih vrčev, malo vedro pa 16 namiznih vrčev in en maseljč. Žehtar je držal tri četrte.

Tabela št. 6: Sumarični pregled gorninskih obvez v Strjanskem vrhu

Sogorniki	veliko vedro	malo vedro	žehtar	denariči
Kolman Kojnič	1		1	1
Urban Petrina	5½		5½	7
Boštjan Dobičer	2		3	3
Blaž Kaučič		2½	2½	3
Andrej Dvoršak	1		1	1
Marina, žena Mihe Tuška	½		½	1
žena Lenarta Petka	½		½	1
Lenka, žena Andreja Bezjaka	1		1	1
Skupno	11½	2½	15	18

Preclavski vrh

V svojih vinogradih na Preclavskem vrhu je imelo dornavsko gospostvo le tri sogornike, ki pa so hasnovali kar precej obdelovalnih enot. Tamkaj je namreč kot dornavski sogornik nastopalo gospostvo Borl. Oddajati je moralo kar 26 veder, šest kopunov in 27 denaričev, kar govori o precejšnji velikosti teh vinskih parcel. Tudi mere so bile bistveno večje kot v zgoraj opisanih goricah: veliko vedro je držalo 24 namiznih vrčev, žehtar pa 2 četrta.

Tabela št. 7: Sumarični pregled gorninskih obvez v Preclavskem vrhu

Sogorniki	vedro	žehtar	kopun	denariči
Gospostvo Borl	26		6	27
Mate Pribek	1½	2	1	2
Andrej Prelog	1	1	1	1
Skupno	28½	3	8	30

Otošak (pri Tivolcih)

V Otošaku je bilo na 23 dornavskih obdelovalnih enotah 21 sogornikov, Matej Šešerko in Pavel Pelcler sta namreč oddajala vsak za dva vinograda. Po obsegu gornine je odstopal Janez Valič s sedmimi vedri, šest kopuni in sedmimi denariči. Benedikt Dominko je imel v Otošaku svoj gorninski vinograd, v Dornavi pa svojo hubo (fol. 7). Nazadnje je omenjena še Magdalena, žena Gašperja Firbasa.

Vedro je držalo 24 četrtov in en maseljč, žehtar pa dva četrta.

Tabela št. 8: Sumarični pregled gorninskih obvez v Otošaku (pri Tibolcih)

Sogorniki	vedro	kvert	žehtar	kopuni	denariči
Andrej Feguš	3		8	3	5
Martin Cvetko	2½		2½	3	3
Miha Horvat	2		5½	1	3
Štefan Breznik	2		5½	2	3
Filip Horvat	1	1		2	2
Matej Lah	1		1	2	1
Luka Prigl	2	1	2	1	3
Jernej D(T)onej	2½	1	1		4
Jurij Erjavec	1		1	1	1
Matej Valenko	2		2	2	2
Janže Murko	1½		4	1	2
Miha Škrinjar	1		1	2	2
Janez Valič	7		1	6	7
Janže Ljubec	2		4		3
Miha Herc	1		1	1	2
Ilgo (Ilj) Košutar	2½			1	3
Benedikt Dominko	1½		5	1	2
Matej Šešerko	2		1	1	2
+ še za en vinograd	1	1			1
Tomaž Horvat	4			1	4
Pavel Pelcler	2			1	2
+ še za en vinograd	1			2	1
Magdalena, žena Gašperja Firbasa	2			2	2
Skupno	47½	4	45½	36	60

Mali Prerad

V Malem Preradu je bilo deset obdelovalnih enot in devet sogornikov. Janže Pukšič je oddajal za dva vinograda. Za Hansa Lepana velja, da je oddajal bistveno večjo količino obveze, kar pomeni, da je imel občutno večje vinograde od drugih, najverjetneje je bil premožnejši sogornik. Jakob Horvat je morda bil brat/sorodnik Tomaža Horvata, sogornika v prej opisanem Otošaku (pri Tibolcih).

Vedro je držalo 24 namiznih vrčev in en masljc, žehtar pa je meril dva četrta.

Tabela št. 9: Sumarični pregled gorninskih obvez v Malem Preradu

Sogorniki	vedro	žehtar	kopuni	denariči
Tomaž Križan	2		2	2
Jakob Horvat	4	7	3	5
Jurij Bezjak	2		1	2
Janže Pukšič	2½	2	1	3
+ še od enega vinograda	2½	2	1	3
Janže Kver	1	4		2
Jurij Feguš	3	3	2	4
Lovrenc Golek	2		2	2
Vid Feguš	1			2
Janez Lepan	9		4	9
Skupno	29	18	16	34

Veliki Prerad

V Velikem Preradu je bilo pet obdelovalnih enot (vinogradov) in prav tolikšno število sogornikov. Elizabeta Bonicelli je bila pomembna sogornica (meščanka ali plemkinja), saj je/naj bi oddajala kar 28 veder, štiri žehtarje, 13 kopunov in 33 denaričev gornine, kar je bilo – za primerjavo – več kot gorninske obveze gospostva Borl na Preclavskem vrhu.

Vedro je držalo 24 namiznih vrčev in en maseljč, žehtar pa dva četrta.

Tabela št. 10: Sumarični pregled gorninskih obvez v Velikem Preradu

Sogorniki	vedro	žehtar	kopuni	denariči
Elizabeta Bonicelli	28	4	13	33
Gregor Kukec	1½	4	1	2
Martin Šešerko	1	1	2	1
Gregor Šešerko	1	1½		2
Matej Plohl	2		1	2
Skupno	33½	10½	17	40

Pritiska (pri Slomih)

V Pritiski je dornavsko gospostvo imelo devet obdelovalnih enot, hasnovalo jih je osem sogornikov. Miha Ponderk je oddajal za vinograd Jurija Bermaša.

Vedro je držalo 24 namiznih vrčev in en maseljc, žehtar pa dva četrta.

Tabela št. 11: Sumarični pregled gorninskih obvez v Pritiski

Sogorniki	vedro	kvart	žehtar	kopuni	denariči
Jakob Horvat	1		3	1	2
Miha Ponderk	2		8	2	4
+ še za vinograd Jurija Bermaša	2½		8		4
Jakob Sinko	1		5	1	1
Jurij Plohl	1	1	1	1	2
Miha Bratuša	1		4	1	1
Martin Dominko	1½		1	2	2
Jurij, sin Štefana Baleriča	1½		1	2	2
Andrej Belavič	1			1	1
Skupno	12½	1	31	11	19

Dornavski vrh

V Dornavskem vrhu je imelo gospostvo 27 vinogradov in 22 sogornikov. Za dva vinograda so oddajali Luka Jurič, Matej Peteršič, Gašper Lašič/Lačič, Urban Habjanec/Habjanič in Gregor Cizerl. Tomaž Herga, ki je imel svoj vinograd v Dornavskem vrhu, je imel prav tako svojo hubo v Dornavi.

Veljali sta dve meri: veliko vedro je veljalo 24 četrto in en maseljc, malo vedro pa 16 četrto in en maseljc. Žehtar je držal dva četrta.

Tabela št. 12: Sumarični pregled gorninskih obvez v Dornavskem vrhu

Sogorniki	veliko vedro	malo vedro	kvart	žehtar	kopuni	denariči
Matej Peteršič + še za en vinograd	2	3	1	2	2	3 2
Boštjan Horvat	1½				1	2
Luka Jurič + še za en vinograd	1½ 2				1 1	2 1
Gregor Krajnc	2				1	2
Vid Cigula		2				2
Jurij Arnuš	1½			1	1	2
Janže Gos	2		1		2	2
Martin Šegula	1			1		1
Gašper Lašič/Lačič + še za en vinograd	1 3			3 4	2	2 3
Urban Habjanec/Habjanič + še za en vinograd		1½ 1½			1	2 2
Jurij Muhič		1				1
Janže Mlinarič		2				2
Matej Hojs		2½				3
Tomaž Šegula		2½				3
Gregor Cizerl + še za en vinograd		2 2				2 2
Matej Breznik	2½				2	3
Miha Vaupotič		2				2
Gašper Nemšak		2½				3
Lovrenc Šegula		1½				2
Tomaž Herga	1½			3		2
Martin Jurič	1			1	1	1
Štefan Viličnjak	1			2	1	1
Skupno	23½	26	2	17	16	55

Hlaponski vrh

V Hlaponskem vrhu so bili trije vinogradi in enako število sogornikov.

Vedro je držalo 16 četrtov in en maselj.

Tabela št. 13: Sumarični pregled gorninskih obvez v Hlaponskem vrhu

Sogorniki	vedro	denariči
Jakob Vidonja	1½	2
Miha Muhič	1½	2
Jurij Rep	1½	2
Skupno	4½	6

Vinski vrh

V Vinskem vrhu je dornavsko gospodstvo imelo 17 obdelovalnih enot, hasnovalo jih je 16 sogornikov. Gregor Malovnik (vinograd je imel tudi v Rotmanskem vrhu) in Boštjan Perger sta oddajala gorninsko obvezo za dva vinograda. Pri Andreju Šušteršiču ne piše ali je oddajal veliko ali malo vedro, prišteto je k malemu vedru.

Veljali sta dve meri: eno vedro je držalo 24 četrtov in žehtar dva četrta, drugo vedro pa 16 namiznih vrčev in žehtar štiri četrte.

Tabela št. 14: Sumarični pregled gorninskih obvez v Vinskem vrhu

Sogorniki	veliko vedro	malo vedro	kvart	žehtar	kopuni	denariči
Martin Horvat	1		1		1	2
Jurij Plač/Plašč	2			2	2	3
Andrej Papež		1				1
Andrej Šušteršič		1½				2
Gregor Malovnik		2				2
+ še za en vinograd		2				2
Matej Kemple		1½				2
Gregor Šušteršič		1				1
Matej Papež		3½				4
Boštjan Perger		1				1
+ še za en vinograd		2½				3
Martin Breznik	1½			2	1	2
Anton Papež		2				2
Martin Viti		4½				5
Janže Rep		2				2
Gregor Škofič		2				2
Jernej Zorn	2			2	2	3
Matej Zorman		2		4½	3	4
Skupno	6½	28½	1	10½	9	43

Pernekhberg

V Pernekhbergu je imelo gospostvo Dornava samo enega sogornika Martina Vitija z enim vinogradom, ki je imel vinograd tudi v Vinskem vrhu. Gospostvu je oddajal sedem velikih veder vina, šest kopunov in tri denariče. Vedro je držalo 24 četrto in žehtar dva četrta.

Rotmanski vrh

Tabela št. 15: Sumarični pregled gorninskih obvez v Rotmanskem vrhu

Sogorniki	veliko vedro	srednje vedro	malo vedro	kvart	žehtar	kopuni	denariči
Jurij Mihov sin			2½	1	1	2	4
Gregor Malovnik		1				2	1
Vid Pučko + še za en vinograd		1 1					1 1
Janez Pauman + še za en vinograd	5	4½		1	5	2	5 6
Niko Krojc + še za en vinograd			2½ 2½		2 4	2 2	3 3
Luka Šalamun	2					2	2
Gregor Oelperger + še za en vinograd	3				7	3	
		3½				2	8
Gregor Golob		2					2
Skupno	8	13	7½	2	19	17	36

V Rotmanskem vrhu je dornavsko gospostvo imelo 12 obdelovalnih enot (vinogradov), hasnovalo jih je osem sogornikov. Vid Pučko je oddajal enkrat srednje vedro in drugič najverjetneje prav tako srednje vedro (ne piše točno, lahko tudi malo ali veliko vedro). Ta je imel v Hlaponcih domec in dve hubi (fol. 14 in 14v). Gregor Malovnik je imel vinograd tudi v Vinskem vrhu.

Veljale so mere: veliko vedro je držalo 24 četrto in en maselj, srednje vedro 16 četrto in en maselj in malo vedro 12 četrto in en maselj. Žehtar je meril dva četrta.

Podvinski vrh

V Podvinskem vrhu je imelo gospostvo Dornava 19 vinogradov, hasnovalo jih je 17 sogornikov. Cerkev Sv. Ožbalta iz Ptuja je imela v tem vrhu dva vinograda, od katerih je oddajala gorninsko obvezo. Veliko dajatev je oddajal Franc Guffante, tedaj znan in bogat ptujski meščan. Za znanega krvnega sodnika Volka Lovrenca Lampertiča v urbarju piše, da so ga v tem času že pritegnili na (graški) notranjeavstrijski dvor.

Veljalo je, da vedro drži 16 namiznih vrčev in žehtar dva četrta.

Tabela št. 16: Sumarični pregled gorninskih obvez v Podvinskem vrhu

Sogorniki	vedro	žehtar	denariči
Boštjan Perger	7½	3	8
Jakob Foršnarič	2½		3
Peter Rugler	1	1	1
Andrej Markovič	2½		3
Matej Grandošek	1½	1	2
Tomaž Arnuš	2		2
Andrej Gruškovnjak	1		1
Štefan Mencl	1½		2
Krištof Prengl	2½		3
Matej Horvat	½		1
Andrej Ivanov sin	1	1	1
vinograd cerkve Sv. Ožbalta	2½		3
+ še za en vinograd	2½	2	3
Franc Guffante	10½	2	12
+ še za en vinograd	½	1	1
Gregor Grandošek	1		1
Jurij Skok	1		1
Volk Lovrenc Lampertič	1	1	1
Luka Hasler/Hazler	4		4
Skupno	46½	12	53

Pacinje

V Pacinju je imelo gospostvo Dornava šest vinogradov in pet sogornikov. Janže Blažev sin je oddajal za dva vinograda. Cerkev Sv. Ožbalta je imela v Pacinjih prav tako svoj vinograd.

Vedro je držalo 16 četrtov in en maseljc, žehtar pa dva četrta.

Tabela št. 17: Sumarični pregled gorninskih obvez v Pacinjih

Sogorniki	vedro	žehtar	denariči
Andrej Šegula	1		1
Luka Lašič/Lačič	1	1	1
Janže Blažev sin	1		1
+ še za en vinograd	½	1	1
Niko Čuš	3		3
Sv. Ožbalt	2		2
Skupno	8½	2	9

Dornavsko gospostvo je imelo v 15 vinskih vrhovih skupno 176 vinogradov, ki jih je hasnovalo 154 sogornikov. Sogorniki so bili kmetje podložniki, meščani, plemiči in cerkev. Kot že omenjeno so bili v enakem pravnem položaju, saj iz vinogradniške posesti ni nastajalo nobeno podložniško razmerje.

Zanimivo je, da je imel vsak vrh svoje mere in pod imenom vrha so v urbarju tudi navedene. Skupno so oddajali 81 velikih veder vina, 13 srednjih veder, 302½ malih veder, 10 kvartov, 221½ žehtarjev, 136 kopunov, 467 denaričev. Denarič je bil sestavni del gorninske obveze. H gorninski obvezi pa so ponekod spadali tudi kopuni.

Vino se je porabilo za različne namene, za potrebe zemljiškega gospoda, za potrebe služinčadi in delavcev na gradu in dominikalnih posestih, za podložnike, ki so opravljali tlako, za goste itd. Nekaj vina pa je gospostvo prodalo in prodaja je zemljiškemu gospodu prinesla zaslužek.

Vinska desetina, žitna desetina in vršnik od prosa

Vinska desetina

Dornavska gosposčina je zraven Komende Velika Nedelja pobirala v vinskih vrhovih Preclavski vrh, Otošak, Mali Prerad, del Velikega Prerada, Polenški vrh in Pritiska, vinsko desetino v moštu. Obema je na vsaki štrtin mošta pripadla polovica enega vedra (kar je približno 26 litrov, štrtin ok. 524 l, desetina 52,4 l).

Polenški vrh ni spadal v urbarialno posest dornavskega gospostva, a je tukaj gospostvo pobiralo vinsko desetino, ki jo je imelo v zakupu.

Žitna desetina

Žitno desetino je pobirala dornavska gosposčina hkrati z gospostvom Gornji Ptuj in mestnim župnikom (Sv. Jurij na Ptuju) v določenih vaseh. Pod to je spadala pšenica, mešano žito, ječmen, oves in gosi. Od tega je gospostvu Dornava od polovice pripadala tretjina. Od celote vsake žitarice so desetino razdelili na pol in Dornavi je od ene polovice pripadla ena tretjina, vse ostalo sta si razdelila gospostvo Gornji Ptuj in župnik. V takem razmerju so si torej trije razdelili žitno desetino. Za Dornavo je bilo to neugodno.

Vršnik od prosa

V določenih vaseh je pripadala gospostvu Dornava žitna desetina v prosu – vrečna desetina, sicer imenovana proseni vršnik.

Zemljiško gospostvo Dornava je imelo najbrž v trajnem zakupu vrečno desetino in jo je samo gospostvo pobiralo v navedenih vaseh, za katere pa ni nujno, da so bile v urbarialni posesti. Razen vasi Hlaponci, ostale vasi niso bile v okviru gospostva, a jih je urbar natančno specificiral (zato na platnici urbarja piše v 20 vaseh in zaselkih).

Za vasi Zabovci, Prvenci in Sobetinci je veljala mera 88 do roba polnih namiznih vrčev, za Bukovce 19 zvrhanih namiznih vrčev, za Formin 20 namiznih

vrčev, prav tako za Hlaponce (zvrhanih), za Bratislavce pa je veljal do roba poln ptujski korec.

Pri vasi Formin je navedeno, da je 20 povezov/povesmov prediva štelo 1 funt.

Za Bratislavce je veljalo, da je pripadal gospostvu Dornava drugi del žitne desetine v prosu, gospodu župniku pri Sv. Lovrencu (danes Juršinci) pa tretji del žitne desetine. V tem primeru ne piše, komu je pripadal še en del. Pri Hlaponcih je razdeljeno tako, da je prvi del žitne desetine v prosu pripadal gospostvu Dornava, drugi del gospodu Francu Stubenbergu in tretji del gospodu župniku pri Sv. Lovrencu.

Tabela št. 18: Cele hube, ki so oddajale proseni vršnik

Proseni vršnik	cele hube	škaf/na eno hubo	korec/na eno hubo	povezi/na eno hubo
ZABOVCI	22	1 x 22		20 x 22
PRVENCI	8	1 x 8		20 x 8
SOBETINCI	10	1 x 10		20 x 10
BUKOVCI	24		4 x 24	0
FORMIN	5	4 x 5		20 x 5
BRATISLAVCI	3	2 x 3		40 x 3
HLAPONCI	18	2 x 18		20 x 18
ŽABJAK	6		2 x 6	0
Skupno število	96	102	108	1380

Tabela št. 19: Polhube, ki so oddajale proseni vršnik

Proseni vršnik	polhube	škaf/na eno polhubo	korec/na eno polhubo	povesmi/na eno polhubo
ZABOVCI	6	½ x 6		10 x 6
PRVENC	2	½ x 2		10 x 2
SOBETINCI	0	½ x 0		10 x 0
BUKOVCI	3		2 x 3	0
FORMIN	2	2 x 2		10 x 2
BRATISLAVCI	10	1 x 10		20 x 10
HLAPONCI	1	1 x 1		10 x 1
ŽABJAK	2		½ x 2	0
Skupno število	25	19	7	310

Tako vinsko kot žitno desetino ter vršnik od prosa si je gospostvo Dornava delilo po določenih deležih z več posestniki in župnijami: komendo Velika Nedelja, gospostvom Gornji Ptuj, mestnim župnikom (Sv. Jurij na Ptuj), gospodom župnikom pri Sv. Lovrencu (Juršinci) in gospodom Francom Stubenbergom.

4.2.4 Dominikalije

Pod dominikalije, torej tisto posest, ki jo je zemljiški gospod obdeloval v lastni režiji bodisi z najemniško delovno silo ali pa s tlako svojih podložnikov, spadajo gozdovi in lesi, vinogradi in travnik. Imeli so tudi ribolovno pravico.

Tik ob pristavi (dvoru, marofu) se je nahajal gozd, t.i. dvorni gozd, ki je spadal k posesti. V njem je rastlo največ hrastov in smrek. Prav tako je pod dominikalno posest spadal še en mešan gozd, ki je mejil na gozd gospostva Borl.

V celotnem obsegu dornavske gosposčine, na njenih podložnih kmetijah, so imeli pravico do ribolova v reki Pesnici.

H gospostvu je spadal dominikalni vinograd na Rotmanskem vrhu, kjer je stala viničarija. Že od nekdanj so jo obdajale jame in kamenje in je bila posebej zabeležena v urbarju z gorninskimi obvezami. K temu je spadal še en dominikalni vinograd, ki je po določitih tega urbarja oddajal dve vedri mošta Sv. Lovrencu.

Sem je spadal tudi velik travnik, ležeč tik ob reki Pesnici (dvorni travnik), ki je že od nekdanj pripadal gospostvu.

4.2.5 Mere

Mere so bile na slovenskem ozemlju zelo različne in so bile ločene med posameznimi gospostvi. Celó v mejah enega gospostva so se lahko med posameznimi vasi razlikovale. V urbarjih so bile navadno točno označene vrste mer, po katerih so podložniki oddajali dajatve.⁹⁰ Tak primer najdemo v dornavskem urbarju, kjer so imeli ponekod po vaseh različne mere. Pod imenom vasi so mere tudi navedene.

Potrebno je opredeliti vrste mer in njihove vrednosti, če želimo ugotoviti, kakšni so bili dohodki gosposčine in dajatve podložnikov. Tukaj so zapisane vse mere, ki se v obravnavanem urbarju pojavijo: korec (*Görz*) – povesmi in žito, štrtin (*Starttin*), veliko vedro (*grosse Emer*), srednje vedro (*mittere Emer*), malo vedro (*kleine Emer*), žehtar (*Sechter*), kvart (*Quart*), četrt (*Viertl*), namizni vrč (*Tisch Khandel*), maseljč (*Mässl, Mäßl, Mäsßl*). Za dornavsko gospostvo je najverjetneje veljalo podobno kot za ptujsko gospostvo.

Podložniki so žitne dajatve oddajali v merah, imenovanih korec (*Görz*). Ta mera je držala v 17. stol. okoli 41 litrov (lahko 32,8 l ali 31,5 l ali celo 27,3 l). V 16.stol. je veljal korec ptujske mestne mere 39,36 l. 1 škaf (*Schaff*) žita je držal 36,59 litra ali 35,72 litra.⁹¹

---

⁹⁰ Blaznik, Podložniške obveznosti, str. 247.

⁹¹ Robert Baravalle, Zur Geschichte der steirischen Maße, ZHVSt, št. 29, 1935, str. 57.

Baravalle navaja v preglednici ptujskih (vinskih mer) naslednje mere:

1 vedro (*Emer*), 16. stol, 16,81 litrov

1 ptujsko vedro, 17. stol., 131,22 litrov

1 ptujski štrtin (*Starttin*), 17. stol., 524,8 litrov

1 gorsko vedro, 17. stol., 19,68 litra

1 kvart (*Quart*), 17. stol., 13,12 litra

1 vedro mestne mere , 17. stol., 32,80 litra

1 žehtar (*Sechter*), 17. stol., 6,56 litra

1 mali škaf, žehtar (*Sechter*), 16. stol., 1,64 litra, enak stari graški Tischkandl oz. bokalu.⁹²

V 16. in 17. stol. so za graško vinsko mero veljale naslednje vrednosti:

1 stari namizni vrč (*Tischkandl*), 1,64 litra

1 graško vedro, 64 namiznih vrčev, 104,96 litrov

1 četrt (*Viertel*), $\frac{1}{4}$ vedra, 26,24 litra

5 graških veder da skupaj 1 štajerski štrtin, 524,8 litra.

V drugi polovici 17. stol. in v 18. stol. je za četrt veljalo, da je držal 1,312 litra in maseljc 0,41 litra.⁹³

---

⁹² Robert Baravalle, Zur Geschichte der steirischen Maße, ZHVSt, št. 30, 1936, str. 137.

⁹³ Robert Baravalle, Zur Geschichte der steirischen Maße, ZHVSt, št. 25, 1929, str. 68-69.

4.2.6 Priimki nekoč in danes

Na tem mestu so dodani priimki, ki jih v teh krajih še danes zasledimo in nekateri med temi so prav pogosti: Arnuš, Bezjak, Bratuša, Breznik, Cajnko, Cigula, Cvetko, Čuš, Dominko, Erjavec, Feguš, Gašperič, Golob, Habjanič, Herga, Horvat, Kos, Kosec, Krajnc, Lah, Ljubec, Majcen, Mlinarič, Muhič, Murko, Petek, Peteršič, Plohl, Prigl, Pukšič, Strelec, Šegula, Šešerko, Vajda, Valenko, Valič itd.

5 SKLEPNE UGOTOVITVE

Urbar, ki na prvi pogled zgleda precej monoliten vir, nam lahko z analizo in ob pomoči drugih obdelanih virov in literature marsikaj pove o stanju posesti, o podložnikih oz. sogornikih, njihovih dajatvah in služnostih. Je najboljši vir za preučevanje stanja zemljiškega gospostva in njegove gospodarske moči. Težko je sicer sestaviti celotno sliko posestne strukture za neko obdobje, saj je urbar določen le za krajši čas. Poleg tega je pomembno vedeti, da ne moremo dobiti celotne slike stanja zemljiškega gospostva, saj je bilo lahko v eni vasi ali vinorodnem vrhu več podložnikov drugih gospostev. Za pregled podrobnejšega stanja celotnega zemljiškega gospostva in posameznih vasi, bi bilo potrebno raziskovati veliko širše.

Prvi del urbarja, kjer je popisana hubna posest (huba je osnovna kmečka gospodarska enota) zajema najprej denarno dajatev (činž je bil namenjen deželnemu knezu) in nato naturalno dajatev namenjeno zemljiškemu gospodu (kokoši, jajca, kopuni, le v enem primeru koštrun, predivo in žitne dajatve – pšenica, mešano žito, oves). Podložniki so oddajali le perutnino, prav gotovo pa so redili tudi druge vrste živali. Predivo so merili v povezih/povesmih in pri tem je lahko šlo za lan ali volno. Žitne dajatve so merili v korcih. Gospostvo je imelo v petih ravninskih vaseh skupno 80 davčnih oz. obdelovalnih enot in 65 podložnikov. V največji meri so bile obdelovalne enote hube, zraven hub pa so nekateri kmetje oddajali dajatve še od najetih/zakupljenih dodatnih njiv, travnikov ali drugih zemljišč, mlinov ter koč.

Tlaka se v obravnavanem urbarju omenja le posredno. Podložniki pa so prav gotovo bili zavezani vsem vrstam neizmerjene/nezapisane tlake, saj je bila nujna.

Drugi del urbarja obsega vinogradniško posest. Gre za gorninski del urbarja z navedenimi vinskimi vrhovi, kjer je gospostvo pobiralo gornino, ki so jo bili sogorniki dolžni dajati za hasnovanje vinogradov. Gospostvo je imelo v 15 vinorodnih vrhovih 176 vinogradov, ki jih je hasnovalo 154 sogornikov. Gospod je od svojih sogornikov prejemal gornino: določeno količino mošta (ali vina), kopune in denar, ki je bil obvezen del gornine. Vino je zemljiški gospod porabil

za različne namene v svojem gospostvu, nekaj pa ga je tudi prodal in si s tem zagotovil zaslužek.

Gospostvo je pobiralo tudi vinsko desetino v določenih vrhovih in žitno desetino, v osmih vaseh pa tudi žitno desetino v prosu – proseni vršnik. Vse tri vrste desetine si je dornavsko gospostvo delilo po določenih deležih z več posestniki in župnijami.

Del urbarialnih dajatev so tvorile tudi dominikalije. Dominikalna posest je bila tista, ki jo je zemljiški gospod obdeloval v lastni režiji s podložniško tlako, in pa tista, ki jo je dajal v skupno koriščenje vsem podložnikom; pod to so spadali dvorni gozdovi, dvorni travnik in dvorni vinograd. Hkrati pa je gospostvo vsem podložnikom dodelilo pravico do ribolova v reki Pesnici.

VIRI IN LITERATURA

Viri:

neobjavljeni:

ZGODOVINSKI ARHIV NA PTUJU:

- Rokopisna zbirka - SI ZAP 70, R-19, Urbar gospostva Dornava 1666.

objavljeni:

- Marija **Hernja Masten**, Urbarji gosposčine Hrastovec 1555–1848, Publikacije ZAP, Inventarji 5, Zvezek 5, Knjiga 1, Ptuj 1993.
- Marija **Hernja Masten**, Urbar gosposčine Gornji Ptuj 1597, Zgodovinski arhiv Ptuj, Ptuj 2008.
- Joseph Franz **Kaiser**, Litografirane podobe slovenještajerskih mest, trgov in dvorcev 1824-1833, Umetniški kabinet Primož Premzl, Maribor 1999.
- Georg Matthäus **Vischer**, Topographia Ducatus Stiriae, Gradec 1681, Cankarjeva založba, Ljubljana 1971 (ponatis), sl.10.
- SI ZAP 371, Župnija Sv. Doroteje Dornava 1687–1918, str. 5.

Literatura:

- Robert **Baravalle**, Zur Geschichte der steirischen Maße, *Zeitschrift des historischen Vereines für Steiermark (ZHVSt)*, št. 25, 1929.
- Robert **Baravalle**, Zur Geschichte der steirischen Maße II., *ZHVSt*, št. 29, 1935.
- Robert **Baravalle**, Zur Geschichte der steirischen Maße III., *ZHVSt*, št. 30, 1936.
- Pavle **Blaznik**, Historična topografija Slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500, 1. knjiga, A-M, Založba Obzorja, Maribor 1986.
- Pavle **Blaznik**, Historična topografija Slovenske Štajerske in jugoslovanskega dela Koroške do leta 1500, 2. knjiga, N-Ž, Založba Obzorja, Maribor 1988.

- Pavle **Blaznik**, Podložniške obveznosti do zemljiškega gospodarstva, *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog*, II. zvezek, SAZU - Zgodovinski inštitut Milka Kosa - DZS, Ljubljana 1980, str. 241-278.
- Branko **Božič**, Zgodovina slovenskega naroda, Prešernova družba, Ljubljana 1969.
- Vladimir **Bračič**, Ptujsko polje v luči imenjskih cenitev iz leta 1542, *Ptujski zbornik IV*, Založba Obzorja, Maribor 1975, str. 235-253.
- Vladimir Bračič, Ptujsko polje, Historično socialnogeografska študija, Maribor 1975.
- Marjeta **Ciglencečki**, »Spet: V obrambo Dornave«, *Vrišerjev zbornik*, Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, Ljubljana 2003, str. 155-179.
- Jože **Curk**, O fevdalni kulturi na ormoškem območju, *Ormož skozi stoletja*, Založba Obzorja, Maribor 1973, str. 142-151.
- Jože **Curk**, Fevdalna arhitektura na ozemlju ptujске občine, *Ptujski zbornik IV*, Založba Obzorja, Maribor 1975, str. 179-194.
- Bogo **Grafenauer**, Zgodovina slovenskega naroda, II. zvezek, Kmečka knjiga, Ljubljana 1955.
- Andrej **Hozjan**, Vojak na krajini. Prispevek k biografiji Luke Kövendi Székelyja/Zekela, barona ormoškega (1500-1574), *Ormož skozi stoletja V*, Ormož 2005, str. 226-245.
- Ilustrirana zgodovina Slovencev, Založba Mladinska knjiga, Ljubljana 1999.
- Anton **Klasinc**, Haloze v boju za staro pravdo, *Ptujski zbornik IV*, Založba Obzorja, Maribor 1975, str. 25-57.
- Anton **Klasinc**, Ormož skozi stoletja v luči arhivskih virov, *Ormož skozi stoletja*, Založba Obzorja, Maribor 1973, str. 50-100.
- Alenka **Kolšek**, Baročni vrt v Dornavi, zgodovinski razvoj, analiza vrtnе kompozicije in poti prenove, *Vrišerjev zbornik*, Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, Ljubljana 2003, str. 86-107.
- Franc **Kos**, Gradivo za zgodovino Slovencev, 4. knjiga, št. 610, Ljubljana 1915.
- Krajevni leksikon Dravske banovine, Zveza za tujski promet za Slovenijo, Ljubljana 1937.

- Maja **Lozar Štamcar**, Bidermajerska knjižna omara iz dornavskega dvorca, *Vrišerjev zbornik*, Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, Ljubljana 2003, str. 382-396.
- Branko **Marušič**, Attems, *Enciklopedija Slovenije*, 1. knjiga A-Ca, Mladinska knjiga, Ljubljana 1987.
- Janez **Mikuž**, Dvorec Dornava iz preteklosti v prihodnost, *Vrišerjev zbornik*, Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, Ljubljana 2003, str. 66-85.
- Hans **Pirchegger**, Die Untersteiermark in der Geschichte ihrer Herrschaften und Gülden, Städte und Märkte, Verlag R. Oldenburg, München 1962.
- Vincenc **Rajšp**, Herberstein, *Enciklopedija Slovenije*, 4. knjiga Hac–Kare, Mladinska knjiga, Ljubljana 1990.
- Peter **Štih**, Zemljiško gospostvo, *Enciklopedija Slovenije*, 15. zvezek Wi–Ž, Mladinska knjiga, Ljubljana 2001.
- Peter **Štih**, Vasko **Simoniti**, Slovenska zgodovina do razsvetljenstva, Korotan, Mohorjeva družba, Ljubljana, Celovec 1995.
- Polona **Vidmar**, Boris **Hajdinjak**, Gospodje Ptujski, Srednjeveški vitezi graditelji in meceni, Pokrajinski muzej Ptuj, Ptuj 2008.
- Sergij **Vilfan**, Pravna zgodovina Slovencev, Slovenska matica, Ljubljana 1996.
- Sergij **Vilfan**, Zemljiška gospostva, *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev, Zgodovina agrarnih panog*, II. zvezek, SAZU - Zgodovinski inštitut Milka Kosa - DZS, Ljubljana 1980, str. 75-239.
- Vodnik po urbarjih in urbarialnih registrih štajerskih arhivov, Celje, Maribor, Ptuj, Celje : Zgodovinski arhiv, Maribor : Nadškofijski arhiv, Pokrajinski arhiv, Ptuj : Zgodovinski arhiv, 2009.
- Vodnik po fondih in zbirkah Zgodovinskega arhiva na Ptuj 1955-2008, Zgodovinski arhiv, Ptuj 2009.
- Igor **Weigl**, Grad Borl in družina Sauer von und zu Ankenstein, *Časopis za zgodovino in narodopisje*, let. 68, n.v. 33, Maribor 1997, str. 217-228.
- Igor **Weigl**, O francoskih grafikah, loparjih in grofičinem strelovodu. Oprema in funkcije dvorca Dornava v 18. stol., *Vrišerjev zbornik*,

Slovensko umetnostnozgodovinsko društvo, Filozofska fakulteta,
Ljubljana 2003, str. 180-249.

- Dejan **Zadavec**, Gospostvo Borl od nastanka do leta 1801, *Cirkulane*.
Svet Belanov, Halo, Cirkulane 2005, str. 68-82.

KAZALO TABEL

Tabela št. 1: Sumarični pregled urbar. dajatev gosp. Dornava v Dornavi, str. 64.

Tabela št. 2: Sumarični pregled urbar. dajatev gosp. Dornava v Hlaponcih, str. 65.

Tabela št. 3: Sumarični pregled urbar. dajatev gosp. Dornava v Spodnji Selci – Sejancih, str. 67.

Tabela št. 4: Sumarični pregled gorn. obvez v Sp. Selci–Sejanskem vrhu, str. 69.

Tabela št. 5: Sumarični pregled gorninskih obvez v Podgorskem vrhu, str. 69.

Tabela št. 6: Sumarični pregled gorninskih obvez v Strjanskem vrhu, str. 70.

Tabela št. 7: Sumarični pregled gorninskih obvez v Preclavskem vrhu, str. 71.

Tabela št. 8: Sumarični pregled gorninskih obvez v Otošaku (pri Tibolcih), str. 72.

Tabela št. 9: Sumarični pregled gorninskih obvez v Malem Preradu, str. 73.

Tabela št. 10: Sumarični pregled gorninskih obvez v Velikem Preradu, str. 73.

Tabela št. 11: Sumarični pregled gorninskih obvez v Pritiski (pri Slomih), str. 74.

Tabela št. 12: Sumarični pregled gorninskih obvez v Dornavskem vrhu, str. 75.

Tabela št. 13: Sumarični pregled gorninskih obvez v Hlaponskem vrhu, str. 76.

Tabela št. 14: Sumarični pregled gorninskih obvez v Vinskem vrhu, str. 76.

Tabela št. 15: Sumarični pregled gorninskih obvez v Rotmanskem vrhu, str. 77.

Tabela št. 16: Sumarični pregled gorninskih obvez v Podvinskem vrhu, str. 78.

Tabela št. 17: Sumarični pregled gorninskih obvez v Pacinjih, str. 79.

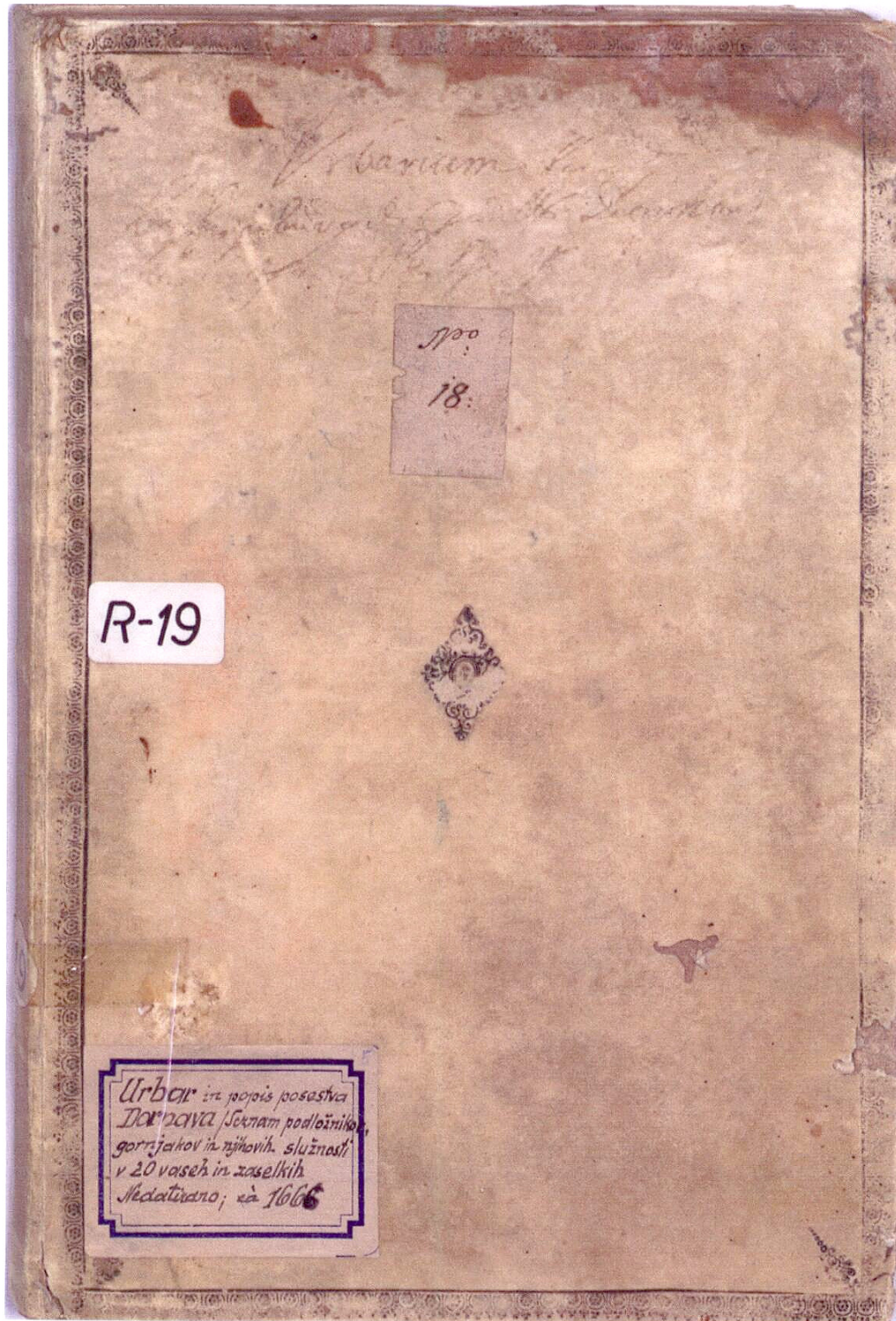
Tabela št. 18: Cele hube, ki so oddajale proseni vršnik, str. 81.

Tabela št. 19: Polhube, ki so oddajale proseni vršnik, str. 82.

PRILOGE

Urbar gospostva Dornava/ok. 1666

platnica

Arbaziim

und

(1)

Beschreibung des Güetts Vornaü

Unterbaun, Ferecht, Wein: und eraidt,
 zehent, Dirsch, Verlechnich, oder Sackzehent,
 Fildmaller, Schulz, Balder, Weingart, Mill,
 matz: und Döllacker, zu langt den Stoff, bey
 Vornaü in vntern Graafeldt Eigent, welcher,
 mallen soliches, von der Hoch: und Wolgeborenen
 frauen frauen Dolina Elisabeth frauen Irat,
 in von Herberstain, gebornen freyin von
 Herberstain, Dem Wolgeborenen Herrn Herrn
 Georgfriedrich Sauer freyherrn zum Döllacker,
 Herrn auf Vollaun, Anckenstein, Schönstain,
 und Sulzenberg, Erblandthurschneidern in
 Graun und der Bindschen March, und Einer Erb:
 Laa: in Steyer Perordneten, und allen seinen
 Erben Verkauft worden.

Dorf Dornau

12

Thomás Pösga Dant von ainam
 Guaten Zins am gulden Gelys . . . . . 1. f.
 Cappan Zinn gel . . . . . 2.

Jacob Ercinis Dant von ainam
 Guaten Zins am gulden Gelys . . . . . 1. f.
 Linn Dant gel . . . . . 4.
 Anna Gelf gel . . . . . 5.
 Ganzasing . . . . . 1.

Folgt das Verckrecht.

21

Unter Seltzberg.

Da dienen die Verckolden zweyerley
 Maß, der eine Sines Seltz Recken
 Sineshandeln, und der andere Seltz
 Recken, und ein Maß, der Recker
 Seltz Drey Viertel.

Maße Sines Sines	z.
Recken	z.
Maße	z.

Masse Sebastianis sind

Linn	.....	1.
Spanning	.....	1.

Masse Sebastianis sind

Linn	.....	$\frac{1}{2}$.
Spanning	.....	1.

Masse finkels sind

Linn	.....	1.
Posten	.....	1.
Spanning	.....	1.

Schütz und Walder.

(66)

Jan gebort zu disen Buett negst bey dem Hoff,
 Jan Goffwald genannt, darinnen waisen,
 Hailp Anstaltmber, und Solarschloz.

Item ist darinnen ein andern Malz, walscher
 mit der Lunschaff Amelhan sein walden
 anzunetz, und thomist.

Schwaller.

Comit sich des Guets Dornau, und ders,
 selben Vorkommen genannter
 Anstalt, hat man von der selben an
 die Lunschaff an der Hofnung alleinig.